

ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗ

ὦ Τιμόθεε, τὴν παρακαταθήκην φύλαξον, ἐκτρέπόμενος τὰς βεβήλους κενοφωνίας καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως, ἥν τινες ἐπαγγελλόμενοι περὶ τὴν πίστιν ἠστόχησαν (Α΄ Τιμ. ζ΄ 20-21)

ΔΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ • ΜΑΡΤΙΟΣ-ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2003 • ΤΕΥΧΟΣ 29

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἐλπίδα μας, τὰ παιδιά μας.....	σελ. 1
Ὁ σταυρωθεὶς καὶ ἀναστάς Κύριος νοσηματοδοτεῖ τὴ ζωὴ μας.....	σελ. 3
Ἡ Ὁρθοδοξία καὶ ἡ ἀπανθρωπία τῆς βίας.....	σελ. 4
Ἡ προσευχὴ ὡς βίωμα τῶν γονέων καὶ μέσον διαπαιδαγωγήσεως τῶν παιδιῶν.....	σελ. 6
Ὁ λεγόμενος «ἐγκεφαλικὸς θάνατος». Σχόλια σέ μιά ἡμερίδα.....	σελ. 12
Τό ὕψος τῆς ταπεινοφροσύνης.....	σελ. 13
Οἱ «μεταφράσεις» τῶν ποιητῶν.....	σελ. 17
Εἰδήσεις καὶ Σχόλια.....	σελ. 20

ΕΛΠΙΔΑ ΜΑΣ, ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΑΣ

Ἡ παγκόσμια κατακραυγὴ πού ξεσήκωσαν οἱ ἄφρονες Μπούς καὶ Μπλαίρ, ἢ μᾶλλον αὐτοὶ πού τοὺς κατευθύνουν, δέν στάθηκε ἱκανὴ νὰ ἀποτρέψει τὴν παράνομη, ἀνήθικη καὶ κυνικὴ ἐπίθεση ἐναντίον τοῦ Ἰσράκ.

Οἱ «νέοι σταυροφόροι» κατάφεραν τελικὰ, χωρὶς ἰδιαίτερη δυσκολία, νὰ «ἀπελευθερώσουν» τὸν ἰρακινό λαό ἀπὸ τὸ τυραννικὸ καθεστῶς τοῦ Σαντάμ Χουσεΐν.

Πίσω ἀπὸ τὴν ὠραιοποιημένη αὐτὴ εἰκόνα πού προέβαλλε ἡ προπαγάνδα τῶν ἐπιτεθέντων —θά τὴν ζήλευε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Γκαϊμπελς— βρισκόταν βέβαια ἡ γυμνὴ ἀλήθεια. Ὅλα ἔγιναν γιὰ τὴν προώθηση τῶν οἰκονομικῶν καὶ γεωστρατηγικῶν συμφερόντων

τῆς πλανηταρχοῦσης ὑπερδυνάμεως καὶ τοῦ προστατευομένου της κράτους τοῦ Ἰσραήλ. Αὐτὸ δέν ἦταν δύσκολο νὰ τὸ καταλάβει κάποιος, τοῦλάχιστον στὴν Ἑλλάδα, ὅπου ἔκαναν πολὺ καλὴ δουλειὰ στὸν τομέα τῆς ἐνημερώσεως οἱ Ἑλληνες δημοσιογράφοι, ἀπηχώντας τὸ κλίμα τῆς καθολικῆς (95%) ἀποδοκιμασίας ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες τοῦ ἀδίκου πολέμου.

Ὁ Τζώρτζ Μπούς τζούνιορ κατάφερε κάτι σπουδαῖο! Ἄνοιξε τὰ μάτια καὶ τῶν μέχρι χθὲς ἐπιφυλακτικῶν γιὰ τὸ ποιά εἶναι τὰ πραγματικὰ σχέδια τῆς Νέας Τάξεως Πραγμάτων. Εἶδαμε καθαρά νὰ γράφουν στὰ παλιά τους τὰ παπούτσια τὸν Ο.Η.Ε. καὶ τὴν διεθνή νομιμότητα. Ὁ κόσμος μας δυστυχῶς, μὲ ἀποκλειστικ-

κή εὐθύνη τῶν μαθητευομένων αὐτῶν μάγων, «τῶν δοκούντων ἄρχειν τῶν ἔθνῶν», πέρασε ἤδη στό χῶρο τοῦ παραλόγου.

Τό ἐβραϊκό λόμπυ τῶν Η.Π.Α. καί οἱ προτε-
στάντες φονταμενταλιστές τύπου Μπούς ἀπο-
τελοῦν πραγματικό κίνδυνο γιά τήν ἀνθρωπό-
τητα!

Ἡ ἀποκάλυψη, ὅτι ἤδη ἀπό τό 1997 τά «γε-
ράκια» τοῦ Πενταγώνου, πολλά ἀπό αὐτά
ἐβραϊκῆς καταγωγῆς, εἶχαν σχεδιάσει ὅσα
συμβαίνουν σήμερα, λέγει πολλά. Τό πλέον συ-
γκλονιστικό εἶναι ὅτι ἡ σχεδιασθεῖσα ἀπό
αὐτούς πορεία ἀνεμένετο νά ἀκολουθήσει ἕνα
βραδύ ρυθμό πραγματώσεως, ἐκτός ἐάν —
ὅπως ἔγραφαν στήν ἔκθεσή τους γιά τόν «νέο
ἀμερικανικό αἰῶνα»— εἶχαμε «ἕνα νέο Πέρλ
Χάρμπορ». Καί τό νέο Πέρλ Χάρμπορ ἦταν ἡ
11η Σεπτεμβρίου 2001· πραγματικό δῶρο ἐξ
οὐρανοῦ. Ἄκόμη καί ἂν οἱ ἴδιοι δέν συνετέλε-
σαν στήν δημιουργία της, ὅμως τήν ἐκμεταλ-
λεύθησαν στό ἔπακρο.

Ὁ Πρόεδρος Μπούς καί οἱ «μπουσικοί» θε-
ωροῦν, ὅπως καί οἱ ναζί, τόν πόλεμο ὄχι μόνον
ἀναπόφευκτο, ἀλλά καί ἐπιθυμητό, γι' αὐτό
καί προοραίνουν σέ «προληπτικούς» πολέμους.
Ὅπως ὁμολογοῦν μετά τό Ἰράκ θά ἀκολουθή-
σουν Συρία, Ἰράν, Βόρειος Κορέα καί τελικῶς
Κίνα!

Ὁ Πρόεδρος Μπούς βλασφημεῖ τόν Θεό
ὑποστηρίζοντας ὅτι ἐνεργεῖ ἐν ὀνόματί του.
Στήν πραγματικότητα ἀποδίδει στόν Θεό τά
δικά του ἐγκλήματα. Σέ ποιόν Θεό ὅμως πι-
στεύει, ἐάν ἀνήκει —καθώς κατηγγέλθη—
ὅπως καί ὁ πατέρας του, στήν σατανιστική
ὀργάνωση «Κρανίο καί ὀστᾶ»;

Ὅπως ἔχει γραφεῖ «ὁ πόλεμος στό ὄνομα
τῆς θρησκείας, ἀποτελεῖ ἔγκλημα κατά τῆς
θρησκείας». Καί πράγματι, τό ὄνομα τοῦ Θεοῦ
τό καπηλεύθηκαν καί οἱ θεομπαῖχτες «νέοι
σταυροφόροι» ἀπό τή μιά μεριά, πού θέλουν,
σώνει καί καλά, νά ἀποδείξουν σωστό τό ἰδεο-
λόγημα τοῦ Χάντιγκτον γιά «σύγκρουση πολι-
τισμῶν», ὅσο καί οἱ μουσουλμάνοι φονταμε-
νταλιστές ἀπό τήν ἄλλη πλευρά.

Ἄς ἀναφέρουμε, πρῖν κλείσουμε τό σημείω-
μα αὐτό, μερικά ἀκόμη σημεία ἄξια προσοχῆς:

1. Ὁ κυνισμός καί ἡ ὑποκρισία τῶν δῆθεν
χριστιανῶν, φάνηκε καί στό γεγονός ὅτι πρῖν
ἀκόμη ἀρχίσει ὁ πόλεμος, εἶχαν ἤδη ὑπογρά-
ψει μέ τίς διαπλεκόμενες μέ αὐτούς κατασκευ-
αστικές καί πετρελαϊκές ἐταιρεῖες τά συμβό-
λαια γιά τήν «ἀνοικοδόμηση» τοῦ μεταπολεμι-
κοῦ Ἰράκ. Κατά «σύμπτωση» οἱ περισσότερες
ἀπό αὐτές τίς ἐταιρεῖες ἔχουν περίεργα ὀνόμα-
τα πού θυμίζουν τήν ἐθνική καταγωγή πολλῶν
ἀπό τά «γεράκια»...

2. Ἡ σύλληψη τῶν σπουδαίων ἐκθεμάτων
τοῦ Μουσείου τῆς Βαγδάτης, μετά τήν κατά-
ληψή της ἀπό τούς Ἀμερικανοβρετανούς,
ἐπιβεβαιώνει τήν ἀλήθεια ὅτι ἡ Νέα Τάξη
Πραγμάτων θέλει τούς λαούς χωρίς πρόσωπο,
χωρίς παράδοση καί ἱστορία γιά νά εἶναι
εὐκολοκυδέρνητοι ὑπήκοοι.

3. Φάνηκε γιά ἄλλη μία φορά τό μεγαλεῖο
τοῦ Ὁρθοδόξου Ἑλληνοῦ. Οἱ Ἰρακινοί δέν
εἶναι οὔτε ὀμόφυλοι μας οὔτε ὀμόδοξοι, ὅπως
οἱ Σέρβοι. Καί ὅμως, ἡ ἴδια καί ἐδῶ συμπαρά-
σταση ἐκδηλώθηκε, γιατί αὐτό μέ τό ὅποιο πο-
τέ δέν συμβιδιάζεται ὁ Ρωμῖός εἶναι τό ἄδικο.
Γνωρίζει ὁ Ἑλληνας ἀπό πόνο. Ἡ Ὁρθόδοξη
παράδοση τόν ἔχει προικίσει μέ φιλότητο καί
αὐτοθυσία. Ὁ Ἑλληνας μπορεῖ νά νοιώσει τόν
πόνο τοῦ ἄλλου, γιατί καί ὁ ἴδιος κουβαλάει
στήν πλάτη του πολλούς αἰῶνες πόνου καί θυ-
σιῶν.

4. Τελικά ἡ νέα ἐποχή βαρβαρότητας πού
ἀνέτειλε, ἀνέδειξε ἐξ ἀντιθέτου καί κάτι τό πο-
λύ ἐλπιδοφόρο. Μπροστά στόν νεοταξικό κυ-
νισμό ἐξεγείρονται καί στήν Ἑλλάδα ἀλλά καί
παγκοσμίως οἱ συνειδήσεις. Μετά ἀπό μία πε-
ρίοδο ἀδρανεῖας ἀκόμη καί «ἄνθρωποι τοῦ
καναπέ» βγήκαν αὐθόρμητα καί χωρίς κομμα-
τική καθοδήγηση στους δρόμους καί βροντο-
φώναξαν ΟΧΙ στόν βρώμικο πόλεμο τοῦ Ἰράκ.

Τό πιό ἐλπιδοφόρο ἦταν τά πλήθη τῶν μα-
θητῶν καί φοιτητῶν, οἱ ὅποιοι ἔδωσαν καί τόν
τόνο στίς ἐκδηλώσεις διαμαρτυρίας κατά τοῦ
πολέμου.

Ο ΣΤΑΥΡΩΘΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΣΤΑΣ ΚΥΡΙΟΣ ΝΟΗΜΑΤΟΔΟΤΕΙ ΤΗ ΖΩΗ ΜΑΣ

Τοῦ Πανοσιολογιώτατου Ἀρχιμανδρίτου π. Γεωργίου
Καθηγουμένου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου Ἀγίου Ὁρους

Τί σημασία μπορεί νά ἔχη ὁ Σταυρός καί ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ γιά τόν κόσμο μας σήμερα; Τόν κόσμο πού ζεῖ τό δράμα τοῦ πολέμου τοῦ Ἰράκ. Τόν κόσμο τῆς ἀδικίας, τῆς τρομοκρατίας τῶν μεγάλων καί ἰσχυρῶν καί τῆς τρομοκρατίας τῶν μικρῶν καί ἀδυνάτων πού ἀντιδροῦν στούς ἰσχυροῦς μέ πράξεις αὐτοκτονίας. Τόν κόσμο πού θανατώνει τίς ψυχές τῶν νέων μέ τή διαφθορά, τήν ἀθεΐα καί τήν ἀνεργία, καί τά σώματα μέ τά ναρκωτικά. Τόν κόσμο πού ἀπειλεῖται ὅλο καί περισσότερο ἀπό τήν οἰκολογική καταστροφή καί τό ἔιτζ.

Αὐτός ὁ κόσμος ἐσταύρωσε τόν Χριστό, τόν Υἱό τοῦ Θεοῦ καί Υἱό τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλά καί γι' αὐτόν τόν κόσμο σταυρώθηκε ὁ Χριστός. Αὐτόν τόν κόσμο ἤλθε νά σώση ὁ Χριστός. Ὁ Χριστός σταυρώθηκε καί γιά τούς σταυρωτές Του. Αὐτό δείχνει καί ἡ προσευχή του, τήν ὥρα πού τόν ἐσταύρωναν: «Πάτερ ἄφες αὐτοῖς· οὐ γάρ οἶδασι τί ποιοῦσι».

Ἡ κατάσταση τοῦ κόσμου τότε καί σήμερα δείχνει πόσο ἀναγκαῖο ἦταν νά ἐπέμβῃ ὁ Θεός γιά νά δώση τήν εὐκαιρία σέ ὅσους θέλουν νά ἐλευθερωθοῦν ἀπό τήν ἐξουσία τοῦ κακοῦ.

Ἐπάρχουν πλήθη ἀνθρώπων μέσα στούς αἰῶνες πού ἀκολούθησαν τόν Χριστό. Δέν θέλησαν νά σταυρώσουν τούς συνανθρώπων των γιά νά περιορίσουν τό κακό οὔτε δέχθηκαν ὅτι «ὁ σκοπός ἀγιάζει τά μέσα», ἀλλά θέλησαν νά σταυρώσουν τό κακό πού ὑπῆρχε μέσα τους.

Αὐτό τόν ἀγῶνα ἔκαναν οἱ Ἀπόστολοι, οἱ Μάρτυρες, οἱ ἅγιοι Ἱεράρχαι, οἱ Ὁμολογηταί, οἱ Ἀσκηταί, καί οἱ ταπεινοί Χριστιανοί πού ζώντας μέσα στόν κόσμο ἔφεραν τήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ στούς συνανθρώπους τους θυσιάζοντας τόν ἑαυτό τους.

Ἡ κοινωνία μας εἶναι ἄρρωστη. Θά ἦταν ὅμως πολύ πιό ἄρρωστη, ἂν δέν ὑπῆρχαν Χριστιανοί πού συσταυρώνονται μέ τόν Χριστό.

Κανείς δέν μπορεί νά νικήσῃ τό κοινωνικό κακό, ἂν δέν νικήσῃ τό κακό μέσα του. Καί ὅλοι γνωρίζουμε ὅτι εἶναι εὐκόλο νά ἀγωνίζεσαι κατά τοῦ ἐγωισμοῦ τῶν ἄλλων, ἀλλά δύσκολο νά ἀγωνίζεσαι κατά τοῦ ἰδικοῦ σου ἐγωισμοῦ. Εἶναι καλό μέν ἀλλά εὐκόλο νά συμμετέχουμε σέ ἀντιπολεμικές διαδηλώσεις, ἀλλά δύσκολο νά ξεριζώσουμε ἀπό μέσα μας τόν ἐγωκεντρισμό, τήν μνησικακία καί τήν ἐχθρότητα πρὸς κάποιους συνανθρώπους μας.

Χωρίς τόν ἀγῶνα τῆς συνεχοῦς μετανοίας ὁ ἄνθρωπος δέν μπορεί νά νικήσῃ τό κακό, τήν ἁμαρτία πού ἐμφωλεῖ μέσα του.

Ἀλλά καί χωρίς τή Χάρι τοῦ Σταυρωθέντος καί Ἀναστάντος Χριστοῦ δέν καταξιώνεται ὁ ἀγῶνας γιά κάθαρσι ἀπό τά πάθη καί ἀνιδιοτελεῖ ἀγάπη πρὸς τόν Θεό καί τούς ἀνθρώπους.

Ἐάν τό κακό δέν μποροῦσε νά νικηθῇ, τότε ὅλοι θά εἶχαμε ἀπελπισθῇ.

Τήν ὥρα τῆς Σταυρώσεως τοῦ Κυρίου βαθύ «σκοτός ἐκάλυψε πᾶσαν τήν γῆν». Αὐτό τό σκοτάδι τοῦ ἀδιεξόδου, τοῦ μή νοήματος, τῆς προσωρινῆς κατισχύσεως τοῦ κακοῦ καί τῆς νίκης τοῦ διαδόλου καλύπτει μέχρι σήμερα ὅσους δέν εἶδαν τόν Σταυρωθέντα Χριστό νά ἀνίσταται ἐκ τῶν νεκρῶν νικητής.

Ἡ Σταύρωσις τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἱστορικό γεγονός καί γι' αὐτό ἀπό ὅλους πιστευτό. Ἡ Ἀνάστασί Του ὅμως, ἐνῶ ἐπίσης εἶναι ἱστορικό γεγονός, ἔγινε ἐν μυστηρίῳ καί γι' αὐτό ἀπαιτεῖ τήν πίστι μας. Οἱ Ἀπόστολοι εἶδαν, ἐψηλάφησαν, ἐπίστευσαν στόν Ἀναστάντα Χριστό καί τελικά ἐμαρτύρησαν καί ἀπέθαναν γι' Αὐτόν.

Ὁ Ἰούδας, ὅπως ψάλλει ἡ Ἐκκλησία, ἐπρό-

Ἡ «Παρακαταθήκη» εὐχεται στούς ἀγαπητούς φίλους τῆς
τό Φῶς τοῦ Ἀναστάντος Χριστοῦ
νά συνοδεύει καί νά ἀγιάζει τά ἔργα, τίς σκέψεις καί ὀλόκληρη τή ζωή τους

δωσε τόν Κύριο, δέν μετενόησε καί ἔτσι δέν εἶδε τήν Ἀνάστασί Του.

Ὁ Πέτρος τόν ἀρνήθηκε τρίς ἀλλά μετενόησε, ἔκλαυσε πικρῶς καί ἀξιώθηκε ἐκ τῶν πρώτων νά τόν ἰδῆ ἀναστάντα καί νά τόν κηρύξῃ στόν κόσμο.

Καλούμεθα νά πιστεύσουμε στόν Χριστό σταυρωθέντα ἀλλά καί ἀναστάντα.

Μένουμε στήν Ἐκκλησία, ὅπου αἰώνια συνεχίζεται ὁ Μυστικός Δεῖπνος τοῦ Χριστοῦ. Πέφτουμε, ἀλλά καί μετανοοῦμε καί σηκωνόμαστε. Ἔτσι μποροῦμε νά βλέπουμε τόν Χριστό ἀναστημένο. Ὅπως τόν εἶδαν καί τόν ἀνεγνώρισαν ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου οἱ πορευόμενοι πρός Ἐμμαούς δύο φοβισμένοι μαθηταί. Μάλιστα τοῦ εἶπαν: «Μεῖνον μεθ' ἡμῶν, ὅτι πρός ἐσπέραν ἐστί καί κέκλικεν ἡ ἡμέρα» (Λουκ. κδ', 29).

Καί ἐμεῖς μένοντας στήν Ἁγία Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας, τήν ἀληθινή Ἐκκλησία πού μοναδική κεφαλή της ἔχει τόν Χριστό, τόν παρακαλοῦμε νά μένη μαζί μας, γιατί ὅλα γύρω μας φαίνονται σκοτεινά καί γιατί μόνο τό φῶς τῆς Ἀναστάσεώς Του διαλύει τά σκοτάδια, νικάει τόν θάνατο, τήν ἁμαρτία, τόν διάβολο.

Ἔτσι «ἔχοντες σωτηρίαν τόν Χριστόν» (ἀντίφωνα Μεγάλης Παρασκευῆς) μποροῦμε νά ζοῦμε, νά ἐλπίζουμε, νά ἀγαπᾶμε, νά μετανοοῦμε, νά ἔχουμε χαρά καί εἰρήνη στήν ψυχή μας, νά θυσιαζόμαστε, νά συμμετέχουμε ἐνεργῶς σέ κάθε καλή προσπάθεια πού ἀποβλέπει στό καλό τῆς ἀνθρωπότητος.

Δέν ξεχνοῦμε ὅτι ὁ Χριστός μέ τόν Σταυρό Του ἔδειξε ὅτι ὁ ἄρρωστος κόσμος μας δέν μπορεῖ νά γίνῃ οὔτε αὐτοσκοπός οὔτε τελικός σκοπός τῆς ζωῆς μας. Καί μέ τήν Ἀνάστασί Του ἔδειξε ὅτι σ' αὐτόν τόν κόσμο μπορεῖ νά λάμψη τό φῶς τοῦ Χριστοῦ καί ὁ κόσμος νά βρῆ τό νόημά του, τήν θεραπεία του καί τόν προορισμό του στήν ἀγάπη τοῦ αἰωνίου Τριαδικοῦ Θεοῦ.

Καί ἀκόμη μᾶς ἔδειξε ὅτι μποροῦμε νά «προσδοκῶμεν ἀνάστασιν νεκρῶν καί ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος».

Ἡ ἀκολουθία τῆς Ἀναστάσεως ἀρχίζει μέ τήν δοξολογία τῆς Ἁγίας Τριάδος: «Δόξα τῇ ἁγία καί ὁμοουσίῳ καί ζωοποιῷ καί ἀδιαιρέτῳ Τριάδι, πάντοτε νῦν καί ἀεί καί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν».

Πράγματι. Ὅλη ἡ δόξα καί ἡ προσκύνησις καί ἡ εὐχαριστία ἀνήκει στόν Πατέρα, πού ἀπέστειλε τόν Υἱό Του Σωτῆρα τοῦ κόσμου, στόν Υἱό πού ἐκένωσε ἑαυτόν καί θυσιάστηκε γιά μᾶς, καί στό Πανάγιο Πνεῦμα πού συνήργησε καί συνεργεῖ στό ἀπολυτρωτικό ἔργο τοῦ Κυρίου καί καθιστᾷ καί στήν γενεά μας παρόντα τόν Χριστό.

Χριστός Ἀνέστη!
Ἀληθῶς Ἀνέστη!

Ὁ Καθηγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς
τοῦ Ὁσίου Γρηγορίου Ἁγίου Ὁρους
Ἀρχιμ. Γεώργιος
Ἁγιον Πάσχα 2003

Η ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ Η ΑΠΑΝΘΡΩΠΙΑ ΤΗΣ ΒΙΑΣ

τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Γεωργίου Δ. Μεταλληνοῦ,
Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἡ πέρα καί ἀπό τήν τολμηρότερη φαντασία τρομοκρατική ἐπίθεση στήν Νέα Ὑόρκη (11.9.2001) δέν ἀπέδειξε μόνο ὅτι καμμία Ὑπερδύναμη στόν κόσμο μας δέν εἶναι ἄτρωτη καί, συνεπῶς, ἀξιόπιστη ἡγήτιδα τοῦ κόσμου, ἀλλά ὀδήγησε καί σέ τραγικά ἐπακόλουθα, μέ σωρεία ἀθῶων θυμάτων στόν βωμό τοῦ Μολώχ τῶν συμφερόντων. Ἔτσι φθάσαμε στήν ἰταμή εἰσβολή στό Ἀφγανιστάν

καί στό Ἰράκ, ὅπως παλαιότερα στό Κόσσοβο, μέ τίς ἐκατόμβες τῶν ἀθῶων. Διότι στοὺς ἀδικοχαμένους ἀθῶους τοῦ Ἰράκ, τῆς Σερβίας, τῆς Νέας Ὑόρκης ἐντοπίζεται τό πρόβλημα. Χωρίς νά εἶναι ἀνάγκη νά γίνονται συμψηφισμοί, μπορεῖ τά γεγονότα αὐτά νά τοποθετοῦνται παράλληλα, διότι μόνο ἔτσι θά μπορέσουμε —ἂν διαθέτουμε ἴχνος ἀνθρωπιᾶς— νά τά ἀποφύγουμε στό μέλλον.

Ἐφ' ὧν ὁμοῦ συνεχίζεται ἡ ἐξολόθρευση τῶν ἀθῶων, φαίνεται ὅτι κάποιοι δέν διαθέτουν ἀνθρωπιά, ἀλλ' οὔτε καί τίς πολιτικές ἱκανότητες (ἴσως οὔτε καί τή θέληση) νά τήν ἀποφύγουν. Ἔτσι, μία τρομοκρατία, πού καλύπτεται μέ τόν μανδύα τῆς διεθνούς νομιμότητας, συστρατεύει πιεστικά τούς συμμάχους της, γιά νά καταπνίξει τή «ρέμπελη» τρομοκρατία ἄλλων συμφερόντων, μέ ἄμεσο κίνδυνο μία νέα παγκόσμια σύρραξη, πού γιά κάποιους πολιτικούς ἀναλυτές ἄρχισε ἤδη. Ἡ ἰουδαιοχριστιανική Δύση (κατά τόν Σ. Χάντιγκτον) ἐναντίον τῆς ἰσλαμικῆς Ἀνατολῆς, ἔστω καί ἂν τό Ἰσλάμ ἔχει πλέον διεισδύσει καί στήν πολυπολιτισμική πιά Δύση καί τά ὅρια τῆς διάκρισης τῶν πολιτισμῶν, γεωγραφικά τοῦλάχιστον, εἶναι δυσπροδιόριστα.

Δέν εἶναι ἡ πρώτη φορά, πού ἡ πολιτική πέτυχε νά κινητοποιήσει καί τήν (ἰδρυματική) Ὁρθοδοξία, ἀπό τήν πνευματική κορυφή της, τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, σέ μία «σταυροφορία» — ὁ ὅρος ἐχρησιμοποιήθη ἀπό τόν Πλανητάρχη— καταπολέμησης τῆς τρομοκρατίας, στή μιά μορφή της φυσικά, σέ συνεργασία καί μέ τά ἄλλα θρησκευόμενα τοῦ κόσμου. Αὐτή ἡ ἐπιβληθεῖσα διαθρησκειακή συνεργασία, πού ἐντάσσεται στή νεοεποχική κίνηση πρὸς τήν «Πανθρησκεία», θέτει τό πρόβλημα — ἀφοῦ ὁ λόγος εἶναι περὶ θρησκειῶν (θρησκευμάτων) καί ὄχι πολιτικῶν δυνάμεων— τῆς δυνατότητας σύμπτωσης, γιά νά ὑπάρξει δυνατότητα συνεργασίας. Ἡ Ὁρθοδοξία (ὅταν εἶναι Ὁρθοδοξία, δηλαδή πατερικότητα) δέν μπορεῖ λ.χ. νά σταθεῖ ποτέ στό πλευρό τοῦ Ἰσχυροῦ, ἐπειδή εἶναι ἰσχυρός, ἀλλά τοῦ Δικαίου, δηλαδή τῶν ἀθῶων θυμάτων ὄλου τοῦ κόσμου. Ὅποτε γεννᾶται τό ἐρώτημα: ποιές δυνατότητες ἔχει ἡ Ὁρθοδοξία σέ μιά τέτοια συστράτευση; τί θά ἀντιμετωπίσει; Ἡ Ὁρθοδοξία θρῖσκειται — καί πάλι— μεταξύ δύο κατέναντι, τοῦ δυτικοῦ καί τοῦ ἀνατολικοῦ, τά ὅποια ἀποδεικνύεται γιά μιά ἀκόμη φορά, ὅτι τελικά συμπίπτουν στήν ἰδεολογικοποιημένη (δηλαδή πολιτικοποιημένη) πίστη τους. Ἡ «τζίχαντ», ὅποιες ἀποχρώσεις καί ἂν ἔχει, δέν παύει, ὅταν ἀναθερμανθεῖ ὁ θρησκευτικός φανατισμός, πού εἶναι ὁ φοβερότερος ὅλων, διότι ἐνδύεται θεία ἀποστολή, νά προσλαμβάνει τήν ἔννοια τοῦ «ἱεροῦ πολέμου κα-

τά τῶν ἀπίστων» καί νά συμπίπτει ἔτσι μέ τήν «ἱερά ἐκδίκηση» (ἱερό πόλεμο) τῆς ἄλλης πλευρᾶς, πού καθαγιάζει ἀκόμη καί τίς ναζιστικές μεθόδους. Τό κοινό, ἡ νομιμοποίηση τῆς βίας γιά τήν ἐπιβολή τῆς πολιτικοποιημένης θρησκείας ἢ τῆς θρησκαιοποιημένης πολιτικῆς. Τό ἀποτέλεσμα ὁμοῦ εἶναι τό ἴδιο.

Ἐο δυτικός χριστιανισμός, ἄλλωστε ἔχει βαθεῖς θεολογικές προϋποθέσεις στόν καθαγιασμό τῆς βίας ἀπό τόν 11ο αἰῶνα καί τήν ἐνιαία χριστιανικά Δύση. Εἶναι ἡ «θεολογία» τοῦ Ἀνσέλμου Κανταβρυγίας (+1100) «περὶ ἱκανοποιήσεως (satisfactio) τῆς θείας δικαιοσύνης». Ὁ Θεός στέλνει τόν Υἱό του—Χριστό στόν κόσμο, ὄχι ἐξ ἀγάπης πρὸς τόν ἄνθρωπο (Ἰω. 3, 16 – Ρωμ. 5, 8), ἀλλά γιά νά ἱκανοποιηθεῖ ἀπό τήν προσβολή τῆς ἀνθρώπινης ἀμαρτίας! Τό δυτικό φεουδαρχικό — ρατσιστικό — ἱπποτικό δίκαιο προβλήθηκε, ἔτσι, στόν Θεό (εἰδωλολατρία), πού νοεῖται ὄχι ὡς Πατέρα «πλήρης οἰκτιρῶν καί φιλανθρωπίας», ἀλλά ὡς φεουδάρχη—τύραννος καί τιμωρός, πού ζητεῖ συνεχῶς ἐκδίκηση (καλδινιστική νοοτροπία, πού εἶναι τό ὑπόβαθρο τοῦ ἀμερικανικοῦ χριστιανισμοῦ). Αὐτή εἶναι ἡ νοοτροπία τοῦ δυτικοῦ ἀνθρώπου, πού φάνηκε ἰδιαίτερα στίς σταυροφορίες (ἡ μανία τῶν σταυροφόρων τῆς δ' σταυροφορίας τοῦ 1204, κατά τόν ἱστορικό Ernle Bradford, ἐναντίον τῆς Ὁρθοδοξίας ἔκανε τήν πολεμική μανία τοῦ Ἰσλάμ νά φαίνεται φιλάνθρωπη... Ἡ «θεολογία» τοῦ «θανάτου τοῦ Θεοῦ» εἶναι καρπός αὐτῆς τῆς νοοτροπίας. Τό συσσωρευμένο πάθος τῆς ἰσλαμικῆς κοινωνίας κατά τῆς Δύσεως ἐκφράζεται ὡς τυφλή ἐπιθετικότητα ἐνίοτε, πού ἀντιμετωπίζεται ὄχι μέ πνεῦμα δικαιοσύνης ἀπό τή Δύση (σύλληψη καί καταδίκη τῶν πραγματικῶν ἐνόχων καί ὄχι ναζιστικά ἀντίποινα). Ὅταν ἡ Ὁρθοδοξία συμπράττει μέ ὅποιοδήποτε τρόπο, σέ μιά τέτοια λογική, δέν εἶναι Ὁρθοδοξία, ἀλλά θλιβερό κακέκτυπό της.

Ἡ Ὁρθοδοξία γνωρίζει, βέβαια, τήν βία καί τήν ἐφαρμόζει στή σκληρότερη μορφή της. Ἡ γλώσσα τῶν ἱερῶν κειμένων της εἶναι ἀπόλυτα ἐπαναστατική (π.χ. ὑμνογραφία τῆς Ἀναστάσεως) καί καταδικαστική γιά τήν ἀδικία καί ἐκμετάλλευση (Ἰακώβου, κεφ. 5). Ἡ βία της ὁμοῦ δέν στρέφεται πρὸς τά ἔξω, πρὸς τόν συνάνθρωπο, ἀλλά κατά τοῦ Διαδόλου καί

πρός τὰ μέσα, στό ἐσωτερικό μας. «Ἡ βασιλεία (χάρη) τοῦ Θεοῦ διάζεται καί διασταί ἀρπά- ζουσιν αὐτήν» (Ματθ. 11, 12). Εἶναι βία, ὅπως ἀποδεικνύει ἡ ἀσκητικονηπιτική πράξη τῆς Ὁρθοδοξίας, πού ἀσκεῖται στήν ἐπαναστατη- μένη καί διεστραμμένη φύση μας, τὰ ἐνστικτά μας, γιά νά μήν τυραννοῦν τόν ἄνθρωπο καί τόν δυναστεύουν. Μέσω τοῦ αὐτοδιασμοῦ ἐλευθερώνεται ὁ ἄνθρωπος στήν ἄκτιστη Θεία Χάρη. Μόνο ἔτσι γίνεται «ναός τοῦ Θεοῦ» δη- λαδή Χριστιανός (πρβλ. Ρωμ. 8, 9 ἐ.). Μόνο ἔτσι πατάσεται ἡ τρομοκρατία καί ὄχι μέ βομ- βαρδισμούς ἀθῶων. Αὐτή εἶναι ἡ Ὁρθοδοξία τῶν Ἀγίων μας καί γι' αὐτό δέν παράγει τρο- μοκράτες, κάθε εἶδους, ἀλλά Μάρτυρες. Ὁ τρομοκράτης, κάθε εἶδους, διάζει τούς ἄλλους καί τούς ἐξολοθρεῖ, ἔστω καί ἂν αὐτοκτονεῖ μαζί τους (καμικάζι). Ἐδῶ ἰσχύει τό ἐβραϊκό: «ἀποθανέτω ἡ ψυχὴ μου μετά τῶν ἄλλοφύ- λων» (Κρ. 16, 30). Ὁ Μάρτυρας νικᾷ μέ τήν αὐτοθυσία του, πού προσφέρεται ὑπέρ τῶν ἄλλων. Ἐχω ὀνομάσει τούς Νεομάρτυρες τῆς ὀθωμανοκρατίας «τούς δυναμικότερους καί ἀποτελεσματικότερους ἀντιστασιακούς, ὄχι μέ ὄπλα, ἀλλά μέ τόν σταυρό». Ὁ Μάρτυρας τῆς Ὁρθοδοξίας νικᾷ τούς τυράννους τοῦ κόσμου μέ τή θυσία του, ἀποδεικνύοντας ὅτι δέν εἶναι ἀκαταγώνιστοι καί ἐνθαρρύνοντας καί τούς

ἄλλους στήν ἀντιμετώπισή τους. Οὔτε ὁμως **ιε- ρό πόλεμο** γνωρίζει ἡ Ὁρθοδοξία. Ὁ πόλεμος εἶναι πάντα σατανική ὑπόθεση. Στήν ἱστορία τῆς δέχθηκαν οἱ Ἅγιοί μας, «κατ' ἄκραν οἰκο- νομίαν», τόν ἀμυντικό καί ἀπελευθερωτικό ἀγῶνα (αὐτό εἶναι τό θεολογικό ὑπόβαθρο τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης τοῦ '21) ὡς αὐτοθυ- σία ὑπέρ τῶν ἄλλων (βλ. Ἰωάνν. 15, 13), ἀλλά ἐνῶ οἱ μετέχοντες σέ τέτοιους πολέμους τιμῶνται ὡς ἥρωες, δέν μποροῦν νά γίνουν κληρικοί, ὡς φονευτές, καί περνοῦν ἀπό μα- κρά μετάνοια.

Ἡ Ὁρθοδοξία δέν μπορεῖ, συνεπῶς, ἀπό τή φύση τῆς νά συγκαλύψει ὅποιαδήποτε ἀδικία καί ἀπανθρωπία, ἀπ' ὅπου καί ἂν προέρχεται. Εἶναι ἐπίσης ξένη πρὸς κάθε ἐννοια τρομο- κρατίας, πού τήν θεωρεῖ ἐγκλημα φρικτό καί ἀπάνθρωπο. Δέν μπορεῖ ὁμως νά πολεμήσει τήν τρομοκρατία μόνο μέ διακηρύξεις καί μα- νιφέστα, ἀλλά καλώντας στόν τρόπο ζωῆς τῶν Ἀγίων, πού ὡς ἐλευθερωμένες ἐν Χριστῷ ὑπάρξεις, ὑπερβαίνουν ὄλες αὐτές τίς κατα- στάσεις τῆς πεπτωκυίας φύσεως. Αὐτός ὁ τρό- πος ζωῆς καί ὑπάρξεως τῶν Ἀγίων εἶναι τό ὀρθόδοξο ἥθος. Δέν ἀρκεῖ, συνεπῶς, μιά ἐξω- τερική συμφωνία λόγων, ἀλλά καί ἔνταξη σ' αὐτό τό ἥθος, τό ὁποῖο μέ τήν ἄκτιστη Θεϊκή Χάρη νικᾷ τίς ροπές καί πρακτικές τῆς πτώσε-

Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΩΣ ΒΙΩΜΑ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΜΕΣΟΝ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ*

τοῦ Μοναχοῦ Ἀρσενίου Βλιαγκόφτη, Δρ Θ.-Πτ. Φ.

Τό θέμα τῆς διαπαιδαγωγήσεως τῶν παι- διῶν εἶναι πάντοτε ἐπίκαιρο καί σημα- ντικό, ἰδιαίτερα στήν ταραγμένη καί εἰκονοκλαστική ἐποχή μας. Ἡ πραγμάτευση, πού θά ἐπιχειρήσουμε, θά ἐπισημάνει δυσκο- λίες καί θά προτείνει τρόπους ἀντιμετωπίσε- ως. Ξεκινοῦμε μέ τό περίφημο «χάσμα τῶν γε- νεῶν», τό ὁποῖο σέ κάποιο βαθμό πάντοτε ὑπῆρχε, διότι «... σέ ἓνα βαθμό οἱ διαφορές με-

ταξύ τῶν ἀνθρώπων λόγω ἡλικίας, χαρισμά- των, πείρας καί πνευματικῆς καταστάσεως εἶναι φυσικές», ὅπως σημειώνει καί ὁ Μητρο- πολίτης Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου κ. Ἱε- ρόθεος σέ ἀξιόλογη παλαιότερη μελέτη του (1989) μέ θέμα «Σχέσεις γονέων καί παιδιῶν»¹. Σήμερα ὁμως, ἐποχή γενικότερας κρίσεως ἀξιῶν, θεσμῶν, ἡγεσίας, προσώπων, διέρχο- νται καί οἱ σχέσεις γονέων καί παιδιῶν μία πο-

* Πρόκειται γιά ὀμιλία πού ἐκφωνήθηκε τό 1999 στό «Σεμινάριο Ὁρθοδόξου Πίστεως», τοῦ ὁποῖου ἐμπνευστής ἦταν ὁ μακαριστός π. Ἀντώνιος Ἀλεδιζόπουλος καί τό ὁποῖο ἐξακολουθεῖ καί σήμερα νά λειτουργεῖ στό προάστιο τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς Ἀττικῆς

λύπλευρη κρίση.

Για να ξεπεραστούν αυτές οι δυσκολίες και διαφορές χρειάζεται ψυχραιμία, σοβαρότητα και κυρίως αγάπη. Χρειάζεται επίσης ένα σταθερό πλαίσιο προσανατολισμού και κριτηρίων στη ζωή, κάτι που τόσο σπανίζει σήμερα, στην εποχή της μεγάλης συγχύσεως που ζούμε. Τι να μεταδώσουν οι γονείς στα παιδιά τους και πώς να συνεννοηθούν μαζί τους όταν είναι οι ίδιοι μπερδεμένοι και χρειάζονται πρώτοι αυτοί βοήθεια;

“Ας πάρουμε όμως τα πράγματα με τη σειρά. Το θέμα μας είναι «Η προσευχή ως βίωμα των γονέων και μέσον διαπαιδαγωγήσεως των παιδιών».

Τί είναι λοιπόν η **προσευχή**;

“Ας δούμε τί λέγει γι’ αυτήν ένας έμπειρος άσκητής, ένας άνθρωπος της προσευχής, ο “Αγιος Ίωάννης ο Σιναΐτης, συγγραφέας της «Κλίμακος» που έζησε και άσκήτησε στο Σινά τον βον αιώνα, όπου διέτελεσε και ηγούμενος της όμωνύμου Μονής.

«Η προσευχή, μάς λέγει στον είκοστό όγδοο λόγο του βιβλίου του, που αναφέρεται στο θέμα αυτό, είναι ως προς την ποιότητά της ένωση του ανθρώπου με τον Θεό, και ως προς την ενέργειά της σύσταση και διατήρηση του κόσμου... γέφυρα που σώζει από τούς πειρασμούς, τοίχος που προστατεύει από τίς θλίψεις, συντριβή των πολέμων (που έγείρει κατεπάνω μας ο διάβολος), ... έγργασία που δέν τελειώνει, πηγή των άρετων, πρόξενος των χαρισμάτων, ... φωτισμός του νοϋ, πέλεκυς που κτυπά την άπόγνωση, άπόδειξη της έλπίδος, διάλυση της λύπης, μείωση του θυμού, ...»².

Θά μπορούσαμε αναλύοντας αυτόν τον όρισμό να δγάλουμε πλούσιο ύλικό για συζήτηση και χρήσιμα συμπεράσματα-διδάγματα για τον τρόπο διαπαιδαγωγήσεως των παιδιών μας.

“Η προσευχή και μάλιστα ή λεγομένη καρδιακή (τό να προσευχόμαστε δηλαδή με την καρδιά μας, να τό νοιώθουμε, να μήν είναι ή προσευχή μας ξερη και διανοητική), προϋποθέτει αγάπη και ενδιαφέρον γι’ αυτόν που γίνεται (για τά παιδιά μας στή συγκεκριμένη περίπτωση) και έμπιστοσύνη ότι αυτός στον όποιο άπευθυνόμαστε (ό Θεός) έχει την αγάπη και τή δύναμη να μάς βοηθήσει.

“Όταν μιλούμε για τήν προσευχή ως βίωμα των γονέων, έννοούμε **οί γονείς να τή ζούν τήν προσευχή**, να είναι άνθρωποι προσευχής, άνθρωποι του Θεού, άνθρωποι της Έκκλησίας, με πνευματικό πατέρα, με μυστηριακή ζωή, με πνευματική προσοχή στή ζωή τους.

“Όπως είναι γνωστό, ή άποτελεσματικότερη άγωγή είναι αυτή που δίνεται όχι με πολλά λόγια, αλλά με τό παράδειγμά μας. “Όπως άναφέρει ο μακαριστός Γέρον Παΐσιος στίς «Έπιστολές»³ του: «Μακάριοι οί γονείς που δέν χρησιμοποιούν τή λέξη “μή” στα παιδιά τους, αλλά τά φρενάρουν από τό κακό με τήν άγία ζωή τους, τήν όποία μιμούνται τά παιδιά και άκολουθούν τον Χριστό με πνευματική λεβεντιά χαρούμενα». “Έτσι, όταν οί γονείς είναι άνθρωποι της προσευχής, βιώνουν τήν προσευχή, ζούν εν Χριστώ και συνεπώς ζει μέσα τους ο Χριστός, μπορούν και να μεταδώσουν τον Χριστό στα παιδιά τους. “Άλλιώς, μόνο με τά λόγια χωρίς τό ζωντανό παράδειγμα, λίγα πράγματα μπορούν να κατορθώσουν.

Διαδάζουμε στίς «Διδαχές»⁴ του ‘Αγίου Κοσμά του Αιτωλού «“Ένα δέντρο, ώσάν τό κόψεις, εύθύς ξεραίνονται τά κλαριά, άμή ώσάν ποτίζεις τήν ρίζαν, στέκονται δροσερά τά κλωνάρια. “Όμοίως είστε και οί γονείς ώσάν τό δέντρο και όταν ποτίζεται ο πατέρας και ή μητέρα, όπου είστε ή ρίζα των παιδιών με νηστείες, προσευχές, έλεημοσύνες, με καλά έργα, φυλάγει ο Θεός τά παιδιά σας. “Όταν ξεραίνεστε οί γονείς με τίς άμαρτίες, θανατώνει ο Θεός τά παιδιά σας (σημ. δική μας: έννοει ότι ξεραίνονται σιγά σιγά και τά παιδιά πνευματικά) και σās δάζει εις τήν κόλασιν μαζί τους».

Πραγματικοί γονείς λοιπόν, είναι όχι αυτοί που άπλως γεννοϋν, άλλ’ αυτοί που —κυρίως— ανατρέφουν σωστά. Οί γονείς αυτοί έχουν σαφή προσανατολισμό στή ζωή τους. Γνωρίζουν τί θέλουν και ποιό δρόμο να ακολουθήσουν για να τό πετύχουν. “Έχουν όρθόδοξες προϋποθέσεις και κριτήρια. Γνωρίζουν ότι ο σκοπός που ήρθαμε στον κόσμο είναι να γίνουμε θεοί κατά χάριν, και αυτό έπιτυγχάνεται με τον τρόπο που όρίζει ή όρθόδοξη πατερική μας παράδοση τής καθάρσεως τής καρδιάς από τά πάθη, του φωτισμού του νοός από τή Χάρη του ‘Αγίου Πνεύματος και τής θεώσεως. “Όταν λοιπόν οί γονείς βλέπουν τό παιδί

τους —ὅπως καί κάθε ἄνθρωπον— «ὡς Θεόν κεκελευσμένον» (προσκεκλημένον νά γίνει Θεός), καθώς λέγει ὁ Μέγας Βασίλειος, τότε ὅλα μπαίνουν στή σωστή τους θέση καί ἀποκτοῦν τό πραγματικό τους νόημα.

“Ὅσον ἀφορᾶ στά παιδιά τώρα, πρέπει νά κάνουμε τίς ἀπαραίτητες διαφοροποιήσεις. Ἐπιπλέον θά μιλήσουμε σ’ ἕνα παιδί προσχολικῆς ἡλικίας κι ἄλλωθι σ’ ἕναν ἔφηβο. Ἡ διαφορᾶ εἶναι τεράστια.

Ἐπίσης πρέπει νά ἔχουμε πάντα ὑπ’ ὄψιν μας ὅτι οἱ ἄνθρωποι χαρακτηρηρῆς ἔχουν μία διαβάθμιση ἀπό τό θαμδάκι μέχρι τό σίδερο, ἂν θέλουμε νά μιλήσουμε μεταφορικά. Τόσο πολύ μπορεί νά διαφέρουν μεταξύ τους. Καί αὐτό δέβαια ἰσχύει καί γιά τά παιδιά.

Ἐτσι, τό νά βλέπουν οἱ γονεῖς κάθε παιδί ὑποστατικά, δηλαδή, ὡς ἕνα μοναδικό καί ἀνεπανάληπτο πρόσωπο, μέσα στή δική του κατάσταση καί στήν ἰδιαιτερότητά του, εἶναι πολύ σπουδαῖο. Ἀκοῦστε τί γράφει παιδί τοῦ Δημοτικοῦ σέ γράμμα πού ζητήθηκε νά γράψουν τά παιδιά πρὸς τόν πατέρα τους στά πλαίσια ἔρευνας πού ἔγινε σέ Δημοτικά Σχολεῖα: «Σταμάτα πιά νά μέ συγκρίνεις μέ τά ἀδελφια μου ἢ μέ τοῦ γείτονα τό παιδί. Δέν ξέρεις πὸς τό κάθε παιδί εἶναι ὁ ἑαυτός του;»⁵.

Καί τά μεγάλα ὅμως παιδιά, εὐχῆς ἔργο θά ἦταν νά μποροῦσαν νά βλέπουν τούς γονεῖς τους ὑποστατικά, ὡς πρόσωπα δηλαδή, μοναδικά καί ἀνεπανάληπτα. Αὐτό ὅμως εἶναι κάτι πού προϋποθέτει ὠριμότητα καί ἀγάπη. **Τό νά μπεῖ κανεῖς στή θέση τοῦ ἄλλου** εἶναι πολύ σημαντικό καί χρήσιμο. Μᾶς βοηθᾶ νά καταλάβουμε τόν ἄλλο καί νά ξεπεράσουμε δυσκολίες —ἀπό μικροπαρεξηγήσεις μέχρι σοβαρότερα προβλήματα. Δυστυχῶς ὅμως, ὅπως ἔλεγε ὁ μακαριστός Γέρον Παῖσιος, ἀντί νά μποῦμε διά τῆς ἀγάπης στή θέση τοῦ ἄλλου γιά νά τόν καταλάβουμε, συνήθως προσπαθοῦμε νά πάρουμε («νά φᾶμε») τή θέση τοῦ ἄλλου.

Ἐτσι, ὁ γονεῦς, πατέρας ἢ μητέρα, πού εἶναι ἄνθρωπος τῆς προσευχῆς, ἀγωνίζεται πρῶτα στόν ἑαυτό του νά κόβει τά πάθη του καί τίς ἀμαρτωλές ἐπιθυμίες, ἀλλά καί αὐτό τό «ἴδιον θέλημα». Ἐτσι σιγά-σιγά, βαδίζοντας τήν ὁδό τῆς καθάρσεως, ἀπό τά πάθη ὅπως τήν ὀνομάζουν οἱ Ἁγιοι Πατέρες, φθάνει ἀπό ἐμπαθῆς λίγο ἢ πολύ πού ξεκίνησε, νά γίνει ὀλιγοπα-

θῆς, χαλιναγωγώντας τά πάθη, τά ὁποῖα πλέον δέν τόν ἐξουσιάζουν, καί βαδίζει καί πρὸς τήν κατάσταση τῆς ἀπαθείας, τήν κατάσταση τοῦ φωτισμοῦ, ὅποτε γίνεται δοχεῖο τῆς Χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νεκρώνοντας τά πάθη καί μετασχηματίζοντας τήν ἐμπαθῆ-ἰδιοτελεῆ ἀγάπη σέ ἀγάπη ἢ ὁποῖα «οὐ ζητεῖ τά ἑαυτῆς» (Α΄ Κορ. 13, 5).

Ἐνας τέτοιος ἄνθρωπος προσευχῆς, ἀγωνιζόμενος τόν καλόν ἀγῶνα τῆς ἀρετῆς, εἶναι σέ θέση, μέ τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ, νά παράσχει πραγματική ἀγωγή στά παιδιά του, δηλαδή ὅπως τό δηλώνει καί ἡ λέξη νά τά «ἀγάγη», νά τά ὀδηγήσει σ’ ἕνα δρόμο πού καί ὁ ἴδιος τόν βάδισε καί τόν βαδίζει.

Ἐνας τέτοιος ἄνθρωπος σιγά-σιγά στολίζεται μέ τά ποικίλα χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (βλ. Γαλ. 5, 22) μέ κορυφαῖα τήν ἀγάπη καί τήν ταπείνωση.

Βλέπει τόν ἄλλο ὡς πρόσωπο. Σέβεται τήν ἐλευθερία του. Γράφει ὁ Σεβασμιώτατος Ναυπάκτου στή μελέτη του μέ τίτλο «Σχέσεις γονέων καί παιδιῶν»: «... ἡ σχέση μας μέ τά παιδιά πρέπει νά διακρίνεται ἀπό τήν ἀγάπη καί τήν ἐλευθερία, καί μάλιστα αὐτά πρέπει νά πηγαίνουν καί νά ἐκφράζονται μαζί: Ἡ ἀγάπη νά ἐκφράζεται ὡς ἐλευθερία καί ἡ ἐλευθερία νά ἐκφράζεται ὡς ἀγάπη. Μία ἀγάπη χωρίς τόν σεβασμό τῆς ἐλευθερίας εἶναι δικτατορία, καί μία ἐλευθερία χωρίς νά ὑπάρχει πραγματική ἀγάπη εἶναι ἀναρχία» (ἐνθ. ἀν., σ. 282). Καί παρακάτω: «Συνήθως οἱ γονεῖς δικαιολογοῦν κάθε ἐνέργειά τους μέ τό ὅτι ἀγαποῦν τά παιδιά. Βέβαια τό θέμα τῆς ἀγάπης εἶναι πάρα πολύ μεγάλο καί, ὅπως λένε οἱ Ἁγιοι Πατέρες, ἡ ἀγάπη στήν πραγματικότητα εἶναι καρπὸς ἀπαθείας, δηλαδή προϋποθέτει τήν καθαρότητα τῆς καρδιάς» (ἐνθ’ ἀν., σ. 283). Καί λίγο παρακάτω: «Ἐπίσης, συνήθως τά παιδιά δικαιολογοῦν κάθε ἐνέργειά τους λέγοντας ὅτι εἶναι ἐλεύθερα νά κάνουν ὅ,τι θέλουν, ὅτι εἶναι ἐλεύθερες προσωπικότητες. Ἐτσι δέν μποροῦν λέει νά δεχθοῦν καθοδήγηση ἐκ μέρους τῶν γονέων τους. Ἐλλά ἐλευθερία δέν σημαίνει κάνω ὅ,τι θέλω. Δέν εἶναι ἀπλῶς μία ἐλεύθερη ἐπιλογή. Ἡ πραγματική ἐλευθερία ἐκφράζεται ὡς ἀγάπη» (ἐνθ’ ἀν., σ. 283).

Ἐτσι, ὁ ταπεινός ἄνθρωπος θεωρεῖ τόν ἑαυτό του χειρότερο ἀπό ὅλους. Δέν εἶναι εὐκόλος

κριτής τῶν σφαλμάτων τῶν ἄλλων καί ἄν θά χρειαστεῖ νά ἐλέγξει στήν περίπτωση τῆς ἀγωγῆς, θά τό κάνει μέ σκοπό νά οἰκοδομήσει, ὄχι νά πληγώσει τόν ἄλλον ἢ νά προβάλλει καί νά δικαιώσει τό ἐγώ του. «Παιδεύσει με δίκαιος ἐν ἐλέει καί ἐλέγξει με» καθώς λέγει ἡ Γραφή. Ὁ δίκαιος, ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ δηλαδή, παιδαγωγεῖ καί ἐλέγχει ὅταν χρειάζεται, ἀλλά μέ ἔλεος, μέ ἀγάπη, πατρικά, γιά τό καλό μας. Καί τόν ἐλεγχο αὐτόν τόν δεχόμαστε, γιατί ἡ καρδιά πληροφορεῖται ἐσωτερικά ὅτι αὐτό γίνεται ἀπό ἀγάπη.

Ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀγάπης καί τῆς ταπεινώσεως ξέρεי νά συγχωρεῖ. Καί αὐτή ἡ συγχώρηση εἶναι ἀπαραίτητη γιά τήν συγ-χώρηση μέ τήν ἐτυμολογική καί ἀρχαία σημασία τῆς λέξεως. Συγ-χώρηση πάει νά πει ἐν ἀγάπῃ ἀλληλοπεριχώρηση. Πόσο ἀλήθεια ὠφέλιμη καί παιδαγωγικά σωστή εἶναι ἡ εὐλογημένη συνήθεια πολλῶν χριστιανικῶν οἰκογενειῶν νά διαβάξουν ὅλοι μαζί στό τέλος τῆς ἡμέρας τό Ἐπίδομα, τό ὁποῖο τελειώνει μέ μιά ἐδαφιαία μετάνοια καί αἴτηση ἀπό καρδίας συγχωρήσεως ἀπό τούς ἄλλους καί παροχῆς συγχωρήσεως ἀπό τή δική μας πλευρά. Ἐτσι ἡ ἡμέρα κλείνει χωρίς κρατούμενα γιά τήν ἐπομένη.

Ὁ ἄνθρωπος τῆς προσευχῆς ἔχει ὑπομονή. Μεγάλη ὑπόθεση αὐτό γιά τήν ἐποχή μας τῆ γεμάτη ἀγχος καί διασύννη.

Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ξέρει νά ἀκούει τόν ἄλλο. Κι αὐτό δυστυχῶς μᾶς λείπει πολύ. Διαλεγόμεθα συνήθως μονολογοῦντες ἐκ παραλήλου.

Ἀκοῦστε τί λέγει μαθητής τοῦ Δημοτικοῦ σέ ἔρευνα πού ἐγινε γιά τό πῶς βλέπουν τά παιδιά τούς γονεῖς τους καί τί θέλουν ἀπ' αὐτούς: «Θά ἤθελα ἀπό τούς γονεῖς μου νά διαθέτουν κάθε μέρα ἢ τοῦλάχιστον μέρα παρὰ μέρα μιά ὥρα γιά νά συζητῶ μαζί τους τά προβλήματά μου.» Ἐτσι θά μπορῶ νά τούς λέω τά προβλήματά μου καί νά μοῦ δίνουν μιά σωστή λύση» (στό ὠραῖο βιβλίο τοῦ Ἰωάννου Γεωργούλα «Γράμματα σ' ἕναν πατέρα» σ. 321).

Ὁ ἄνθρωπος τῆς προσευχῆς δέν ὀργίζεται εὐκολά· εἶναι πρᾶος καί εἰρηνικός. Ξέρει νά μακροθυμεῖ. Ὁ ἄνθρωπος αὐτός εἶναι χαρούμενος. Δέν ἔρχεται στό σπῆτι κατσούφης —κάτι πού εἶναι μεταδοτικό.

Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἔχει πίστη, δηλαδή

ἐμπιστοσύνη στόν Θεό καί ὄχι στίς δικές του μόνο δυνάμεις. Θεέ μου, λέγει, τά παιδιά δικά σου εἶναι. Ἐσύ μοῦ τά ἐμπιστεύθηκες. Βοήθησέ με λοιπόν νά τά διαπαιδαγωγῶ σωστά. Φώτισε κι' αὐτά κι' ἐμᾶς τούς γονεῖς τους. Καί σέ ἀκραῖες περιπτώσεις προβληματικῆς διαγωγῆς τῶν παιδιῶν, ἀντί νά ἀπελπιστεῖ —καρπός τῆς ὑπερηφανείας ἢ ἀπελπισία καί ἡ ἀπόγνωση κατά τούς Ἁγίους Πατέρας— αὐτός, ἐπειδή εἶναι ταπεινός, δέν διστάζει νά πει «Θεέ μου, ἐγώ ἀπέτυχα ὡς πατέρας· Ἐσύ τώρα σῶσε τά παιδιά μου.» Ὅπως ἔλεγε ὁ μακαριστός Γέρον Παῖσιος, «ὅταν ἐμεῖς ἀναθέτουμε τά πάντα σ' Αὐτόν, ὁ Θεός ὑποχρεώνεται (μιλοῦμε ἀνθρωποπαθῶς) νά μᾶς βοηθήσει».

Βέβαια ἐμεῖς πρέπει νά κάνουμε ἀνθρωπίνως αὐτό πού πρέπει· καί θά ἔχουμε εὐθύνη, ἄν παραλείψουμε νά τό κάνουμε. Ἀλλά νά μή νομίζουμε ὅτι ἐμεῖς μέ τίς ἰκανότητές μας θά σώσουμε τήν κατάσταση. «Ἄς ἀφήσουμε νά κάνει κάτι κι ὁ Θεός», ὅπως ἔλεγε πάλι ὁ μακαριστός Γέροντας, δηλαδή, ἄς μήν ἔχουμε μόνο στόν ἑαυτό μας τήν ἐλπίδα.

Ὁ ὠριμος πνευματικά γονεὺς, ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ὁ ἄνθρωπος τῆς προσευχῆς, δέν εἶναι ἐγωκεντρικός, καταπιεστικός, ὑπερπροστατευτικός. Ἐχει κατανοήσει ὅτι τά παιδιά δέν εἶναι ἰδιοκτησία μας· δέν μᾶς ἀνήκουν· δέν τά δημιουργήσαμε μόνοι μας· εἴμαστε συνδημιουργοί τους μέ τόν Θεό. Ἐκεῖνος ἔβαλε τήν ψυχή, ἐμεῖς τό σῶμα.

Δυστυχῶς, ἡ ἀγωγή πού παίρνει συνήθως τό παιδί, ἀπό τήν κούνια του ἀκόμη, εἶναι τέτοια, ὥστε ἡ πρώτη λέξη πού μαθαίνει εἶναι ἡ προσωπική ἀντωνυμία Ἐγώ καί μάλιστα μέ κεφαλαῖο τό Ἐπιλον.

«Τί καλό παιδί πού ἔχω ἐγώ» ἢ «ἔχω τό καλύτερο παιδί τοῦ κόσμου», ἀκοῦμε νά λέει συνήθως ἡ μητέρα στό παιδί, ἐνῶ ἀκόμη εἶναι στήν κούνια. Καί ἡ ἐσφαλμένη αὐτή παιδαγωγική, πού γεμίζει τό παιδί ἐγωισμό, συνεχίζεται καί γεμίζει ὅλους ἀγχος. «Νά γίνεις πρῶτος νά σέ καμαρώνουμε», εἶναι μιά ἐκφραση πού δηλώνει αὐτό τό πνεῦμα.

Ὅταν ὁμως ὁ πρῶτος στόχος εἶναι ὁ ἀγιασμός, τότε καί οἱ ὑπόλοιποι στόχοι μποροῦν νά ἀξιολογηθοῦν καί νά ἱεραρχηθοῦν σωστά.

Ὁ ὠριμος γονεὺς φροντίζει νά μή δίνει ὑποσχέσεις πού δέν θά τίς τηρήσει. Παρατηρεῖ

έναν μαθητή, στην έρευνα πού αναφέραμε νωρίτερα, άπευθυνόμενος στους γονείς του: «Μή μου δίνετε επιπόλαιες ύποσχέσεις. Νιώθω πολύ περιφρονημένος όταν δέν τίς κρατάτε» (Ίω. Γεωργούλα, ένθ. άν.).

Ό ώριμος γονεύς έχει **διάκριση** (τήν «μείζονα πασών τών άρετών» κατά τόν Άγιο Ίσαάκ τόν Σύρο), δέν είναι μικρολόγος ή μίζερος, δέν γίνεται φορτικός, έχει άρχοντική άγάπη για νά θυμηθοΰμε πάλι τόν Γέροντα Παΐσιο. «Καιρός τοΰ σιγάν και καιρός τοΰ λαλείν» διαβάζουμε στόν «Έκκλησιαστή» (γ΄ 7-8) ένα άπό τά διβλία τής Παλαιάς Διαθήκης. «Μή μου κάνετε συνεχώς παρατηρήσεις» γράφει ένας μαθητής Δημοτικού στην έρευνα πού προαναφέραμε. Γράφει σχετικώς ό Άβδᾶς Δωρόθεος στά «Άσκητικά Έργα»⁶ του άναφερόμενος τίς σχέσεις γέροντος-ύποτακτικῶν, άλλ΄ αυτά ίσχύουν και για τίς σχέσεις γονέων-παιδιῶν: «Νά μήν επιμένεις στά μικρά σφάλματα, σάν άκριβοδίκαιος κριτής και νά μήν έλέγχεις συνεχώς, διότι τοΰτο είναι φορτικό και μέ τό συνήθισμα στόν έλεγχο οδηγεί σέ άναισθησία και καταφρόνηση». Έπίσης «Νά μή διατάσεις άυταρχικώς, άλλά νά συζητείς ταπεινῶς τό θέμα... διότι ό τρόπος αυτός γίνεται προτρεπτικός και πείθει περισσότερο και άναπαύει τόν πλησίον».

Ό άνθρωπος τοΰ Θεοΰ, ό άνθρωπος τής προσευχῆς, δέν μιλά μόνον για τόν Θεό στά παιδιά, άλλά —κυρίως— μιλά στόν Θεό για τά παιδιά. Γι΄ αυτόν ή προσευχή δέν είναι κούραση άλλά ξεκούραση («τοΐχος πού προστατεύει άπό τίς θλίψεις, πέλεκυς πού κτυπά τήν άπόγνωση, διάλυση τής λύπης», καθώς είδαμε στόν όρισμό πού δίνει ό Άγιος Ίωάννης τής Κλίμακος). Γι΄ αυτό και καταλαβαίνει ότι τό μεγαλύτερο βάρος τοΰ άγῶνος πρέπει νά δοθεΐ στην προσευχή, ή όποία όμως δέν θά περιορίζεται μόνο στά λόγια.

Όταν οί γονείς είναι άνθρωποι τοΰ Θεοΰ, θά έχουν «κοινή γραμμή» στό θέμα τής άγωγῆς τών παιδιῶν, κάτι πολύ σημαντικό. Θά έχουν επίσης, κατά προτίμηση, τόν ίδιο πνευματικό και θά προσπαθήσουν μέ τό παράδειγμά τους νά εισαγάγουν τά παιδιά στην λειτουργική και μυστηριακή ζωή τής Έκκλησίας μας και νά τά κάνουν νά τήν αγαπήσουν.

Άλλά και τό παιδί άπό τήν πλευρά του ώρι-

μάζοντας θά πρέπει νά καταλάβει ότι «Δέν πρέπει νά έχει μεγάλη έμπιστοσύνη στην καρδιά του (στά συναισθήματά του) και στην κρίση του, νά επιδιώκει νά δέχεται τίς συμβουλές άπό τούς μεγαλύτερους του, νά μή γίνεται έξεταστής τών έργων, γιατί πολλές φορές άποδεικνύεται πεπλανημένος έξεταστής, νά ύποτάσσεται μέ έλευθερία και ευχαρίστηση, νά αγωνίζεται για νά περικόπτει τό θέλημά του, νά ύπομένει άτάραχα ό,τι τοΰ συμβαίνει...». Αύτά λέγει ό Άβδᾶς Δωρόθεος περιγράφοντας τά καθήκοντα τοΰ ύποτακτικοΰ και έδῶ συγκεκριμένα τοΰ παιδιοΰ προς τούς γονείς του.

Πάντως πρέπει νά καταλάβουμε ότι οί νέοι «δέν ζητοΰν άπλῶς έναν κόσμο όπου θά ύπάρχει πληθώρα οικονομικῶν αγαθῶν άλλά κυρίως έναν κόσμο χωρίς άνία» (Μητρ. Ναυπάκτου, ένθ. άνωτ. σ. 280). Και ή άνία, ή πληξη δημιουργείται άπό τήν μή εύρεση νοήματος ζωῆς. Οί νέοι μέ πνευματικές άνησυχίες ψάχνουν για άπάντηση στά λεγόμενα ύπαρξιακά έρωτήματα: Ποιός είμαι; Άπό ποΰ έρχομαι; Ποΰ πηγαίνω; Υπάρχει ζωή μετά θάνατον; Ποιός είναι ό σκοπός τής ύπάρξεώς μου; Η σημερινή κοινωνία μέ τήν κρίση πού τή μαστίζει δέν βοηθά τούς νέους νά δώσουν άπαντήσεις σ΄ αυτά τά έρωτήματα. Οί έγκυρες και δοκιμασμένες άπαντήσεις τής Έκκλησίας περιφρονοΰνται συνήθως, είτε άπό άγνοια, είτε άπό προκατάληψη και όπωσδήποτε και επειδή ό έχθρός τής σωτηρίας μας διάβολος ώθει τούς ανθρώπους νά άσχολοΰνται και νά διαβάσουν ένα σωρό πράγματα, εκτός άπό αυτά πού θά συντελέσουν στή σωτηρία τους. Άντιθέτως, προβάλλονται οί άπαντήσεις τών αίρέσεων και τής παραθρησκείας πού οδηγοΰν σέ φοβερά άδιέξοδα, όπως π.χ. ή πλάνη τής μετενσαρκώσεως και τά μηνύματα τής «Νέας Έποχῆς» για μιá ζωή μέ σέξ, βία και μαγεία.

Όπως διαβάζουμε στό διβλίο τοΰ άμερικανοΰ ψυχιάτρου Victor Frankl, ίδρυτοΰ τής λεγομένης λογοθεραπευτικῆς ψυχιατρικῆς: «Τό Παναμερικανικό Έκπαιδευτικό Συμβούλιο έκαμε έρευνα (σφυγγομέτρηση) σέ 171.500 φοιτητές. Τό 68,1% άπάντησαν ότι ό ύψηλότερος σκοπός τής ζωῆς τους είναι νά βροΰν μιá φιλοσοφία για τή ζωή πού νά έχει νόημα.

Μιá άλλη στατιστική έπισκόπηση πού έκανε τό Πανεπιστήμιο Χόπκινς ύπό τήν αιγίδα

του Ἐθνικοῦ Ἰνστιτούτου Ψυχικῆς Ὑγείας ἀνάμεσα στους φοιτητές του εἶχε τὰ ἑξῆς ἀποτελέσματα: Ἐνα 16% ἀπάντησε: Θέλω νά κάνω χρήματα. Ἐνα 78% ἐδήλωσαν ὅτι ὁ στόχος τῆς ζωῆς του εἶναι νά βροῦν ἕνα σκοπό καί ἕνα νόημα στή ζωή τους».

Κάτι ἀνάλογο ἐκφράζει καί ἕνα φυλλάδιο πού ἔπεσε στά χέρια μου καί σᾶς τό διαβάζω: «Μήν καταπιέζετε τὰ παιδιά σας. Σκεφθεῖτε ὅτι ἔχουν δίκιο. Μεγαλώνουν σ' ἕναν κόσμο ἀπάνθρωπο.

Ἐσεῖς μεγαλώσατε σ' ἕναν κόσμο ὅπου τὰ εἶχατε ὅλα. Εἶχατε καί πείνα καί ἀνέχεια καί δυστυχία καί φτώχεια, ἐπομένως, μπορούσατε νά ἐλπίζετε.

Σήμερα τὰ παιδιά σας δέν ἔχουν τίποτε. Σέ τί νά ἐλπίσουν, ὅταν ἔχουν πρό πολλοῦ καί τοῦ πουλιοῦ τό γάλα, χάμπουργκερ καί χρήματα καί ἔγχρωμη τηλεόραση καί μηχανάκια καί ὠραία ροῦχα; Εἶναι τὰ φτωχά μπουχτισμένα. Λυπηθεῖτε τα».

Αὐτά τὰ μπουχτισμένα ἀπό τόν καταναλωτισμό καί τήν ἀνία παιδιά, πού εἶναι εὐκολα θύματα τῶν ναρκωτικῶν καί τῶν ψυχοναρκωτικῶν, δηλαδή τῶν συγχρόνων αἰρέσεων, ἐμεῖς καλούμεθα νά τὰ ὀδηγήσουμε, κυρίως μέ τό παράδειγμά μας, στόν Χριστό. Τό ἔργο δέν εἶναι εὐκολό. Ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ ἔχει τή δύναμη νά μεταμορφώνει τούς ἀνθρώπους, ἐκεῖ πού ἀνθρωπίνως φαίνεται ὅτι δέν γίνεται τίποτε.

Καί γιά νά κλείσουμε, θά ἀναφέρω κάποιες εὐγενεῖς ἐπιθυμίες πού θά μπορούσαν νά ἀποτελοῦν αἰτήματα προσευχῆς γονέων πρός τόν Θεό γιά τὰ παιδιά τους. Τήν ἐπιλογή ἔκανα ἀπό τό βιβλίο «Γράμματα σ' ἕναν πατέρα», τό ὁποῖο ἤδη ἀρκετές φορές ἐμνημόνευσα.

«Κύριε, κάνε μας καλύτερους γονεῖς.

Δίδαξέ μας νά καταλαβαίνουμε τὰ παιδιά μας.

Νά ἀκοῦμε ὑπομονετικά ὅ,τι ἔχουν νά μᾶς ποῦν καί νά ἀπαντᾶμε εὐγενικά, ὅταν μᾶς ρωτοῦν.

Προφύλαξέ μας ἀπό τόν κίνδυνο νά φερό-

μαστε ἀπότομα.

Βοήθησέ μας νά μήν πληγώνουμε τὰ αἰσθήματά τους, νά μήν τραυματίζουμε τή φιλοτιμία τους, νά μήν τὰ τιμωροῦμε σέ ὧρες ἐξάψεως καί θυμοῦ.

Φώτισέ μας νά τὰ νουθετοῦμε μέ ἡρεμία καί πραότητα καί σέ κάθε στιγμή νά τὰ ἐμπνέουμε μέ τό παράδειγμά μας.

Κάνε μας νά παραβλέπουμε τὰ μικρά καί ἀσήμαντα σφάλματα τῶν παιδιῶν μας καί δοθήσέ μας νά κοιτάζουμε τὰ προτερήματά τους καί τὰ καλά ἔργα πού κάνουν.

Δώσε μας τήν κατάλληλη λέξη γιά ἕναν δίκαιο ἔπαινο.

Βοήθησέ μας νά τὰ συμπαραστεκόμαστε, νά τὰ φερόμαστε ὅπως ταιριάζει στήν ἡλικία τους καί νά μήν ἔχουμε ὑπερβολικές ἀπαιτήσεις ἀπό αὐτά.

Νά τὰ βοηθᾶμε στήν πραγμάτωση ὄλων τῶν καλῶν τους ἐπιθυμιῶν.

Κάνε μας καλούς καί δίκαιους, συνετοῦς καί κοινωνικούς.

Κάνε μας νά εἴμαστε ἀγαπητοί καί νά τὰ προσφέρουμε ἕνα ἀληθινό χριστιανικό παράδειγμα.

Κάνε τέλος μέ τή ζωή μας καί ὅλες τίς ἐκδηλώσεις μας, νά τὰ δείχνουμε τόν δρόμο πού ὀδηγεῖ σέ ΣΕΝΑ».

Ἄμην.

Βιβλιογραφία

1. Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἁγίου Βλασίου, κ. Ἱεροθέου, «Ὁρθόδοξος καί δυτικός τρόπος ζωῆς», Ἀνατολικά, τόμος β', σ. 288)
2. Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου, «Κλίμαξ», μετάφραση Ἱερά Μονή Παρακλήτου
3. Γέροντος Παΐσιου Ἁγιορείτου, «Ἐπιστολές», ἔκδοση Ἱεροῦ Ἡσυχαστηρίου Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, σ. 232, 11ον
4. Ἁγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ, «Διδαχές»
5. Ἰωάννου Γεωργούλα, «Γράμματα σ' ἕναν πατέρα», Θεσσαλονίκη, 1993, σ. 341
6. Ἀββά Δωροθέου, «Ἀσκητικά Ἔργα», ἐκδόσεις «Ἐτοιμασία» Ἱεράς Μονῆς Τιμίου Προδρόμου, Καρέας 1983

Ο ΛΕΓΟΜΕΝΟΣ «ΕΓΚΕΦΑΛΙΚΟΣ ΘΑΝΑΤΟΣ»

Σχόλια σέ μιά Ἡμερίδα

τοῦ κ. Ἀθανασίου Ἀδραμίδη,

Καθηγητοῦ Παθολογίας Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Στίς 15.2.1003, στό ἀμφιθέατρο τοῦ Γενικοῦ Νοσοκομείου Ἀεροπορίας (Γ.Ν.Α.) στήν Ἀθήνα, πραγματοποιήθηκε ἡ Ἡμερίδα τῆς Ἐπιτροπῆς Βιοηθικῆς (Ε.Β.) τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (Ι.Σ.Ε.Ε.). Ἡ προσέλευση ἦταν μεγάλη. Καί ἦταν «γιά τούς γιατρούς», ὕστερα ἀπό ἐκείνην γιά τούς κληρικούς τόν περασμένο χρόνο. Ἐπρόκειτο μάλιστα νά γίνει πέρυσι καί θά ἦταν δορυφορική μέ παγκόσμια συζήτηση. Δέν πραγματοποιήθηκε ὅμως, διότι, ὅπως εἰσαγωγικῶς εἶπε ὁ πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Βιοηθικῆς Ἀρχιμανδρίτης Νικόλαος Χατζηνικολάου... «οἱ μὲν δέν ἤθελαν τούς δέ», χωρίς νά ἀναφέρει τούς λόγους τῆς ἀρνήσεως συνεργασίας.

Ἐχαιρετισμός τοῦ Ἀρχιεπισκόπου

Ἀκολούθως, τόν λόγον ἔλαβε ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί Πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλος, ὁ ὁποῖος ἐπεσήμανε ὅτι «περί τόν ἐγκεφαλικόν θάνατον (Ε.Θ.) εὐαισθητοποιεῖται τόσον ἡ ἰατρική κοινότητα ὅσον καί ἡ Ἐκκλησία μας». Εἶπε ἐν συνεχείᾳ ὅτι «ἐγκριτοί συνάδελφοί σας, πανεπιστημιακοί διδάσκαλοι καί ἀπλοί γιατροί μέ ἐπιστημονικές μελέτες καί δημοσιεύματα στόν Τύπο, ὅπως καί στό Ἰατρικό Βῆμα τοῦ Πανελληνίου Ἰατρικοῦ Συλλόγου (Π.Ι.Σ.), ἀμφισβητοῦν τόν ἐγκεφαλικόν θάνατον. Ἔχουν ἐπηρεάσει τά δημοσιεύματα αὐτά ἕνα σημαντικό ἀριθμό προβληματιζομένων καί προβληματισμένων ἀνθρώπων καί μέσα στήν Ἐκκλησία καί ἔξω ἀπό αὐτήν». Καί συνέχισε:

«Παρά ταῦτα, ἡ Εἰδική Ἐπιτροπή ἐπί τῆς Βιοηθικῆς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (Ε.Β. τῆς Ι.Σ.Ε.Ε.) ἔχει ἀποδεχθεῖ, θά ἔλεγα, τόν ἐγκεφαλικόν θάνατον ὡς τό ὀριστικόν βιολογικόν τέρας τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς». Πρὸς ἐπίρρωση δέ αὐτοῦ ἀνέφερε: «ἡ Ε.Β. ἐρευνήσασα ἐν τῷ διαδικτύῳ τόν Αὔγουστον τοῦ 1999, εὔρεν ὅτι ἐπί συνόλου 3.657 ἀναφερομένων εἰς τόν Ε.Θ. ἐργασιῶν αἱ ὁποῖαι εἶχον δημοσιευθεῖ τά τελευταῖα τρία (3) ἔτη,

ἐλάχιστα μόνον τόν ἡμφεσθήτουν. Αὐτήν τήν στατιστικὴν εἰκόνα θεωρεῖ ἡ Ἱερά Σύνοδος ὡς «διεθνῶς ὁμόφωνον».

Σχόλιον ἐπ' αὐτοῦ: Ἐπιδέχεται ἀμφισβήτηση τό ὅτι ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας θά ἠμποροῦσε νά προβαίνει σέ στατιστικές ἀξιολογήσεις περί ζωῆς καί θανάτου, δεδομένου ὅτι ὁ θάνατος εἶναι μυστήριον. Σέ πνευματικά θέματα δέν ἰσχύει τό «πλειοψηφικόν» ἀλλά ἡ Ἀλήθεια. Στήν ἐποχὴ τῶν μεγάλων αἰρέσεων, ἕνας ἢ ὀλίγοι ἔσωζαν τήν Ἀλήθεια.

Ἐπί τῷ Ἀρχιεπίσκοπῳ κ. Χριστόδουλος, κατὰ τόν διεξοδικό χαιρετισμό του στήν Ἡμερίδα, εἶπεν ὅτι «Ἡ Ἐκκλησία δέν λέγει ὅτι δέχεται οὔτε δύναται νά δεχθεῖ, ἀλλά ὅτι θά ἠμποροῦσε νά δεχθεῖ τήν διεθνῶς ὁμόφωνον ἀποψιν ὅτι ὁ ἐγκεφαλικός θάνατος ταυτίζεται μέ τό ἀμετάκλητον βιολογικόν τέλος τοῦ ἀνθρώπου».

Σχόλιον ἐπ' αὐτοῦ: Πρόκειται περί τοῦ ἄρθρου 12 τῶν Βασικῶν Θέσεων ἐπί τῆς Ἡθικῆς τῶν Μεταμοσχεύσεων (Β.Θ.Η.Μ.) τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Τό ἄρθρο αὐτό ἀρχίζει ὡς ἐξῆς: «Ἡ Ἐκκλησία σέβεται καί ἐμπιστεύεται τήν ἰατρικὴν πράξιν. Διά τόν λόγον αὐτόν... θά ἠμποροῦσε νά δεχθεῖ κ.λπ.». Πρέπει ὅμως νά ἐπισημανθοῦν τά ἐξῆς:

1. Ἡ Ἐκκλησία ἔρχεται σέ ἄκρα ἀντίθεση μέ τήν ἰατρικὴν πράξιν τῶν ἀμβλώσεων, ἔτσι ὥστε νά μὴν ἐπιτρέπεται νά ἐμπιστεύεται τήν ἰατρικὴν πράξιν ἀπροϋποθέτως. Ἀλλά καί ἡ διατύπωση τοῦ ἄρθρου 12 «πάσχει», διότι εἶναι ἀτελής καί θά περιμενε κανεὶς νά ἀκολουθεῖται ἀπό ἕνα «ὅμως» ἢ «ἀλλά», διότι κ.λπ. ἢ ἔστω «ὑπό τίς ἐξῆς προϋποθέσεις».

2. Εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ ταύτισις τοῦ ἐγκεφαλικοῦ θανάτου καί τοῦ βιολογικοῦ τέλους δέν εἶναι «διεθνῶς ὁμόφωνος ἀποψις» καί ἐπιστημονική βεβαιότητα, ἀλλά ἀπλῶς «ἀποψη». Ὑπάρχουν μάλιστα σοβαρές ἐπιστημονικές μελέτες, στίς ὁποῖες βάσει δεδομένων ὑποστηρίζεται ὅτι ἡ νέκρωση τοῦ στελέχους τοῦ ἐγκεφάλου δέν εἶναι πάντοτε ὀλοσχερῆς ἢ καθολική, οὔτε νεκρώνονται πάραυτα καί συγχρόνως ὅλες οἱ λειτουργίαι τοῦ ἐγκεφάλου. Ἡ νέκρωσις τοῦ ἐγκεφαλικοῦ στελέχους δέν ταυτίζεται μέ τόν ἐγκεφαλικόν θάνατον. Μέχρι τῆς νέκρωσός του μεσολαβεῖ κάποιος χρόνος, ὁ ὁποῖος ὅσο μικρός καί ἂν εἶναι, ἔχει τεράστια σημασία τόσο ἀπὸ ἰατρικῆς,

ιατροδικαστική ή νομική άποψη, όσο και από πνευματική άποψη.

‘Ο Μακαριώτατος έκανε έκτενη αναφορά στην μή ανταπόκριση κορυφαίων, όπως έχουν χαρακτηριστεί, εκπροσώπων της Ιατρικής επιστήμης, οί όποιοι, επειδή έχουν διαφορετικές απόψεις, δέν θέλουν ό ένας τόν άλλον και δέν δέχονται νά καθήσουν και νά κάνουν διάλογο πάνω σ’ αυτά τά θέματα. Καί διερωτήθη: «είναι έπιστήμη αυτή; (και συνέχισε) όταν δηλαδή ό καθ’ ένας όχυρώνεται πίσω σ’ αυτά τά όποια εκφράζει και εκπροσωπεί και δέν δέχεται νά κουδεντιάσει μέ κάποιον άλλον ό όποιος έχει ένδεχομένως διαφορετική άποψιν, τί είδους έπιστήμη είναι αυτή και τί είδους σεβασμός πρός την έρευναν μπορεί νά είναι;».

Σχόλιον επ’ αυτού: ‘Ο Μακαριώτατος έχει δικαιο νά κάνει τέτοιες κρίσεις. Παρέλειψε θεδαίως νά αναφέρει τούς λόγους για τούς όποιους οί «κορυφαίοι» εκείνοι έπιστήμονες δέν ανταποκρίθηκαν στην πρόσκληση*, έπιδεδαιώνοντας μάλιστα έτσι την ύπαρξη «διαφορετικών απόψεων» και μάλιστα τέτοιων ώστε «νά μήν θέλουν ό ένας τόν άλλον». Προφανές δέ καθίσταται εξ αυτού ότι πράγματι δέν είναι «διεθνώς όμόφωνη ή άποψη ότι ό έγκεφαλικός θάνατος ταυτίζεται μέ τό άμετάκλητον βιολο-

γικόν τέλος του ανθρώπου». ‘Εν τή ρύμη δέ του λόγου του, ό Μακαριώτατος όλοκλήρωσε τίς σχετικές μέ τούς ξένους έπιστήμονες σκέψεις του, λέγων: «Τά θέματα αυτά δέν λύνονται ούτε μέ άφορισμούς ούτε μέ ύβρεις και μέ συκοφαντίες άπέναντι σ’ εκείνους μέ τούς όποιους διαφωνούν». Αυτό άραγε, γιατί τό είπε;

‘Ο Μακαριώτατος, έφου έδωσε την άπάντηση της ‘Ιερας Συνόδου σέ κάποιον κληρικόν ό όποιος ζήτησε τόν λόγον για την θέση της ‘Εκκλησίας στο θέμα των μεταμοσχεύσεων, προσέθεσε: «Τό λέγομεν αυτό διότι... ό προσδιορισμός της ακριβούς χρονικής στιγμής της άναχωρήσεως της ψυχής ή ή ακριδής περιγραφή σέ γνώσεις της καταστάσεως του έγκεφαλικού θανάτου, είναι έρωτήματα τά όποια και παραμένουν σχολαστικώς άναπάντητα. ‘Ο μοναδικός τρόπος νά αντιμετώπισουμε αυτά είναι ή ύπέρβασις των».

Σχόλιον επ’ αυτού: Πολύ ένδιαφέροντα τά όσα μάς είπε ό Μακαριώτατος και για τίς έντολές της ‘Ιερας Συνόδου «νά δίδεται ή δέουσα άπάντησις όταν υπάρχουν όρισμένες αντιρρήσεις». ‘Ενδιαφέροντα και τά μόλις άνωτέρω αναφερθέντα. ‘Ομως δέν ίκανοποιούν τίς «αντιρρήσεις» που αναποδράστωσ δημιουργεί τό δεύτερο μέρος του άρθρου 12 και τό άρθρο 13 των Βασικών Θέσεων της ‘Επιτροπής Βιοηθικής της ‘Ιερας Συνόδου της ‘Εκκλη-

* Σημ. «Π»: ‘Από όσον εμείς είμαστε σέ θέση νά γνωρίζουμε, δέν υπήρξε έπίσημη πρόσκληση για ισότιμη συμμετοχή στους εκπροσώπους της «άλλης άπόψεως».

Τό ύψος της ταπεινοφροσύνης

Είς τόν ταπεινόφρονα δέν συμβαίνει ποτέ ανάγκη, ήτις νά φέρη εις αυτόν σύγχυσιν και ταραχήν: ό ταπεινόφρων όταν μένη μόνος, έντρέπεται έαυτόν. ‘Εγώ δέ λέγω μετά θαυμασμοϋ, ότι εάν ύπάρχη τίς άληθής ταπεινόφρων, όταν παρίσταται ένώπιον του Θεου, δέν θέλει τολμήσει νά προσευχηθή, ή νά ζητήση τι, ή νά ήξεύρη τό τί προσεύχεται, αλλά σιωπών, θέλει περιμένει μόνον τό έλεος του Θεου, και όποιον άρα θέλημα θέλει έξέλθει δι’ αυτόν εκ του προσώπου της προσκυνητής μεγαλωσύνης του Θεου, όταν τό μέν πρόσωπον αυτού κλίνει εις την γην, ή δέ έσωτερική θεωρία της καρδιάς αυτού ύψουται εις την ουράνιον πύλην την άγιαν των άγιων, όπου είναι ‘Εκείνος, του όποιου θρόνος είναι τά νέφη, και ό όποιος θαμβώνει τά όμματα των Σεραφίμ, και ή άρετή αυτού επιβάλλει σιωπήν εις πάντα τά άγγελικά τάγματα: και μόνον τουτο τολμά νά είπη, Κύριε, γενηθήτω επ’ έμοι τό πανάγιόν σου θέλημα. Καί ήμείς αυτό άς λέγωμεν πάντοτε δι’ έαυτούς.

‘Οσίου ‘Ισαάκ του Σύρου,
Τά σωζόμενα ‘Ασκητικά, σελ. 388
‘Εκδ. Βασ. Ρηγοπούλου
Θεσσαλονίκη 1995

σίας της Ἑλλάδος, στά ὁποῖα γράφεται: «Ὁ ἐγκεφαλικός θάνατος ἀποτελεῖ γεγονός ὀριστικῆς καί ἀνεπιστρέπτου καταστροφῆς τοῦ ἐγκεφάλου καί κατάστασιν πλήρους ἀπωλείας αἰσθήσεων καί συνειδήσεως. Κατ' αὐτόν, ἡ ἀναπνευστική λειτουργία συντηρεῖται μόνον μηχανικῶς, ἡ δέ διακοπή τῆς τεχνητῆς ὑποστηρίξεως ὁδηγεῖ εἰς σχεδόν ἄμεσον παῦσιν τῆς καρδιακῆς λειτουργίας».

Ἐπομένως, ἀφοῦ δέν εἶναι «ἄμεσος», θά περάσει χρόνος κάπως μεγαλύτερος τῶν 4-5 λεπτῶν τῆς ὥρας ἀπό τήν παύση τῆς καρδιακῆς λειτουργίας μέχρι νά συμβεῖ «ἡ μή ἀναστρέψιμη παύση ὄλων τῶν λειτουργιῶν ὀλοκλήρου τοῦ ἐγκεφάλου», γιά νά θεωρηθεῖ ὁ ἄνθρωπος νεκρός, σύμφωνα μέ τά καθιερωμένα γιά τόν «νευρολογικό θάνατο», πού εἶναι ἰσότιμος καί ἰσοκύρος ἰατρικῶς τοῦ «καρδιοαναπνευστικοῦ θανάτου». Σημειωτέον ὅτι περί τοῦ τελευταίου οὐδέν ἐλέγχθη κατά τήν «Ἐκκλησιαστική αὐτή Ἡμερίδα». Στό ἄρθρο δέ 13 ἀναφέρεται: «Αὐτά πού εἰς τήν οὐσίαν ἐπιτυγχάνει ἡ τεχνητή ὑποστήριξις τῆς ἀναπνοῆς εἶναι ὅτι προσωρινῶς ἀναχαιτίζει τήν διαδικασίαν ἀποσυνθέσεως τοῦ σώματος ὄχι ὅμως καί τήν ἀναχώρησιν τῆς ψυχῆς». Ἐπομένως, ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος βεβαιώνει ὅτι γνωρίζει πότε «ἔχει ἀναχωρήσει ἡ ψυχή». Πῶς ὅμως τό γνωρίζει καί ἀπό ποῦ τό συνάγει, ὅταν ἡ διάσπαση τῆς ψυχοσωματικῆς «συμφυΐας» εἶναι «μυστήριο» καί μάλιστα «μέγα»; Καί ἡ ἀπορία γίνεται μεγαλύτερη ὅταν στόν ἴδιο τόμο τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, στό ἄρθρο τοῦ Μητροπολίτου Ναυπάκτου κ. Ἱεροθέου (τό ὁποῖο μάλιστα ἦταν καί ἡ Εἰσήγησή του πρός τήν Ἱερά Σύνοδο τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, κατ' ἀνάθεση) στή σελίδα 359, διαβάζουμε: «Ὅταν μερικά ὄργανα κινούνται μέ ὑποστηρικτικές ἐνέργειες, καί τότε ἐξακολουθεῖ νά ἐνεργεῖ ἡ ψυχή μέσα στόν ἄνθρωπο, ἐφ' ὅσον ἐνεργεῖ σέ ἄλλο ὑγιές σωματικό ὄργανο· τότε ὅπωςδήποτε ὑπάρχει ἡ ψυχή μέσα στό σῶμα».

Στόν ἴδιο ἐπίσης τόμο (σ. 272), ὁ καθηγητής τῆς Θεολογίας στό Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης καί μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς Βιοηθικῆς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κ. Γ. Μαντζαρίδης γράφει: «Ὅσο λειτουργεῖ ἡ καρδιά τοῦ ἀνθρώπου, δέν εἶναι δυνατό νά μιλήσουμε γιά χωρισμό τῆς ψυχῆς ἀπό τό σῶμα». Διερωτᾶται δέ ὁ Σεβασμιώτατος Ναυπάκτου —μαζί δέ μέ ἐκεῖνον καί ἐμεῖς:

Πῶς ἐπεμβαίνουμε βίαια σέ ἕναν ἄνθρωπο τοῦ ὁποῖου δέν λειτουργοῦν μερικές ἐγκεφαλικές λειτουργίες ἀλλά, ἐπειδή λειτουργεῖ ἡ καρδιά, ὑπάρχει ἀκόμη ἡ ψυχή;» Καί συνεχίζει: «μήπως στεκόμαστε ἀνάλητοι, ὅταν λαμβάνουμε τά ὄργανα τοῦ σώματος, ἐνῶ ὡς πρόσωπο ζεῖ ὁ ἄνθρωπος; (σελ. 361). Δέν ἀποτελεῖ δέ «σχολαστικισμόν» ἡ «στιγμή» τοῦ θανάτου τοῦ προσώπου, ἐφ' ὅσον πρόκειται γιά τή «ρῆξη τῆς ψυχοσωματικῆς συμφυΐας τοῦ ἀνθρώπου ἡ ὁποία γίνεται «θείῳ βουλήματι».

Ὁ Μακαριώτατος στόν χαιρετισμόν του ἀνέφερε: «αἱ μεταμοσχεύσεις ἀποτελοῦν μοναδικήν ἰατρικήν παρεμβατικήν τεχνικήν καί διαδικασίαν, ἡ ὁποία ὅμως εἶναι δυνατόν νά ὁδηγήσει εἰς παρεκτροπᾶς μεγάλης ἀσέβειας κατά τοῦ ἀνθρώπου π.χ. ἐμπορευματοποίησης, βεβήλωσης τῶν τελευταίων στιγμῶν τοῦ ἀνθρώπου, προαγωγῆς συμφερόντων κ.λπ. Γιά τόν λόγον τοῦτον ἡ Ἐκκλησία, ἐνῶ συγκινεῖται ἀπό τήν ιδέα, εἶναι ἰδιαίτερος προσεκτική καί ἐπιφυλακτική νά ὁμιλήσει περί αὐτῶν εἰς τόν Λαόν». Περαίνων δέ τόν «χαιρετισμό» του ἐπί τοῦ θέματος τῆς Ἡμερίδος, εἶπε καί τά ἐξῆς: «Αὐτά εἶναι μερικά ἀπό τά ἐπιχειρήματα καί τίς ἀπαντήσεις πού εὐκαιριακῶς δίδει ἡ Ἐκκλησία εἰς πάντα ἀμφισβητοῦντα ἢ ἀντιρρησίαν, ἔναντι ἀπόψεων πού ἔχουν διατυπωθεῖ καί ἔχουν διαμορφωθεῖ μέ ὀρθόδοξον συνείδησιν καί, θά ἔλεγα, καί πανιεραρχικήν συμφωνίαν».

Σχόλιον ἐπί τοῦ τελευταίου αὐτοῦ: Ὡς πρός τήν «πανιεραρχικήν συμφωνίαν», ὑπάρχουν ἀφ' ἑνός ἀρκετές ἐπιφυλάξεις μεταξύ ἐκείνων πού ἀσχολοῦνται μέ τά θέματα αὐτά, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου οἱ πλεῖστοι τῶν ἀρχιερέων, ὅπως ἐκ τῶν πραγμάτων ἀποδεικνύεται, τά ἀγνοοῦν, λαμβάνουν ὅμως μέρος στή λήψη ἀποφάσεων...

Μετά τό πέρας τοῦ «χαιρετισμοῦ» τοῦ Μακαριώτατου, ὁ λόγος ἐδόθη εἰς τούς εἰσηγητές:

1η Εἰσήγησις

Ὁ κ. Σεραφεῖμ Νανάς, Ἱπικουρος Καθη-

Ὁ Διαδικτυακός Τόπος **ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΛΟΓΟΣ**,
 στόν ὁποῖο φιλοξενεῖται ἡ «Παρακαταθήκη» στό Διαδίκτυο,
 στή διεύθυνση www.orthodoxnet.gr
 σύντομα ἀνανεωμένος καί ἐμπλουτισμένος

γητής Ύντατικῆς Θεραπείας Ύατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἔκανε μία ἱστορική ἀναδρομή στή «διαπίστωση τοῦ θανάτου». Περιέγραψε τίς εὐθύνες ἑνός ἔντατικοθεραπευτῆ στίς Μονάδες Ύντατικῆς Θεραπείας (Μ.Ε.Θ.) καί τίς ἰδιαίτερες εὐαισθησίες του στό νά εἶναι συντηρητικός καί πολύ προσεκτικός, ὥστε νά μήν κάνει λάθη. Ἀνέφερε παρεμπιπτόντως καί περίπτωση ἀσθενοῦς πού τόν εἶχαν χαρακτηρίσει ὡς «ἐγκεφαλικῶς νεκρό», ὁ ὁποῖος ὁμως μετά ἀπό 12 ὥρες... ἐξῆλθε τοῦ Νοσοκομείου. (Νομίζω ὅτι τόν ἀποδίδω ὀρθῶς).

2η Εἰσήγηση

Ἄ κ. Σταῦρος Μπαλογιάννης, Καθηγητής Νευρολογίας Ύατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καί μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς Βιοηθικῆς τῆς Ι.Σ.Ε.Ε., γλαφυρός ὁμιλητής, περιέγραψε καί μέ πολλές διαφάνειες τά τοῦ ἐγκεφαλικοῦ θανάτου (ὅπως αὐτά παρουσιάζονται στόν τόμο «Ἐκκλησία καί Μεταμοσχεύσεις» στίς σελίδες 121-147): ... ἐπιμένοντας καί στό ὅτι κάθε εἶδους θάνατος καί ἀπό ὁποιαδήποτε αἰτία, καταλήγει νά εἶναι «ἐγκεφαλικός θάνατος». Ἔτσι, δέν ἀσχολήθηκε ἰδιαίτερος μέ τό στέλεχος τοῦ ἐγκεφάλου καί τόν ἐξ αὐτοῦ «ἐγκεφαλικό θάνατο». Περιέγραψε τίς «νευροπαθολογικές ἀλλοιώσεις τοῦ ἐγκεφάλου», μίλησε γιά τό οἶδημα τό ὁποῖο ἀναπτύσσεται «ὀλίγες ὥρες ἀπό τῆς διακοπῆς τῆς αἱματικῆς κυκλοφορίας στόν ἐγκέφαλο» καί γιά τήν «πλήρη ρευστοποίηση τοῦ ἐγκεφάλου, πού ἐπέρχεται τρεῖς ἡμέρες ἀπό τῆς ἰσχαιμικῆς προκλήσεως τοῦ ἐγκεφαλικῶ θανάτου». Ἐτόνισε κατ' ἐπανάληψη ὅτι, στά πρῶτα λεπτά τῆς ὥρας ὑπάρχουν μόνον νευροχημικές διαταραχές, καί δέν ἀποκαλύπτεται τίποτε ὡς ἱστική βλάβη τῶν νευρικών κυττάρων οὔτε μέ τό ἠλεκτρονικό μικροσκόπιο. Κατέληξε δέ στό ὅτι ἡ ἀμφισβήτηση τοῦ ἐγκεφαλικοῦ θανάτου, ὑπό τήν ἔννοια πού ἀνέπτυξε τό θέμα, γίνεται: α) ἀπό ἄγνοια, β) πλημμελῆ ἢ ἀνεπαρκῆ γνώση καί, γ) ἀπό θρησκευολογικές ἰδιαιτερότητες: 1. Προγονολατρία, 2. Ἰνδουισμός, 3. Ἰαπωνικός Βουδισμός καί 4. Ἰσλάμ. Γιά νά μπορεῖ δέ νά μιλά κανεῖς —ὅπως ἔτόνισε— γιά τά θέματα αὐτά, θά πρέπει νά ἔχει ἀσχοληθεῖ ἔντατικῶς καί συστηματικῶς μέ αὐτά ἐπί μία

εἰκοσαετία. Ἦ Ὀχι δέ μέ διαβάσματα μόνον ἀλλά καί μέ ἔρευνα, μέ τό μικροσκόπιο.

Σχόλιον: *Στό «πιστοποιητικό θανάτου» ὑποχρεοῦμεθα νά γράψουμε τήν ἀκριβῆ αἰτία καί ὄχι τό ἀποτέλεσμα, στό ὁποῖο ἀναφέρθηκε ὁ κ. Μπαλογιάννης.*

Ἄ κ. Ἀντώνιος Κουτσελίνης, Ἀντιπρύτανης Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καί Καθηγητής Ύατροδικαστικῆς, μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς Βιοηθικῆς τῆς Ι.Σ.Ε.Ε. ἐπίσης, ἔτόνισε: «τό ἐγκεφαλικό στέλεχος προσυπογράφει τόν ἐγκεφαλικό θάνατο».

Σχόλιον ἐπ' αὐτοῦ: *Ἔνας τέτοιος ἰσχυρισμός ὑπερβαίνει τά κατασταλαγμένα ὡς ἐπιστημονικῶς παραδεκτά.*

Περιέγραψε ὁ κ. Κουτσελίνης ἐν συνεχείᾳ τίς δυσκολίες γιαιτροῦ σέ Μονάδα Ύντατικῆς Θεραπείας νά ἀναγγεῖλει τόν θάνατο ἀρῶστου του στούς συγγενεῖς, πού ἔξω περιμένουν ἕναν «καλό λόγο» γιά τόν ἄνθρωπό τους· πολύ περισσότερο δέ νά τοῦς ζητήσει τά ὄργανά του πρὸς μεταμόσχευση. Διερωτήθη ἀκόμη γιά τό ποιός εἶναι ἀρμόδιος νά κλείσει τήν στροφιγγοῦ τοῦ μηχανήματος τεχνητῆς ἀναπνοῆς· ἐνῶ ὁ γιαιτρός πιέζεται καί ἀπό τή συνείδησή του καί τίς πεποιθήσεις του. Ἀναφέρθηκε ἐπίσης στίς δυσκολίες λήψεως ὀργάνων ἀκόμη καί ἀπό ἕναν «ιδανικό δότη», ὅπως εἶναι ἕνας νέος, θύμα τροχαίου δυστυχήματος. Ἐπειδή δηλαδή ἀπαγορεύεται ἀκόμη καί νά ἀγγίξουν τόν νεκρό πρὶν φθάσει ὁ Εἰσαγγελεὺς διὰ τά περαιτέρω (προσέρχεται συνήθως μέ καθυστέρηση) μπορεῖ νά ἔχει ἀρχίσει καί ἡ ἀποσύνθεση τῶν ὀργάνων. Ἀλλά καί γιά τοῦς θνήσκοντες ἀπό παθολογικά αἰτία, εἶπε ὅτι ἀπαγορεύεται ἡ νεκροτομή γιά λήψη ὀργάνων πρὸ τῆς παρελεύσεως 12 ὡρῶν τουλάχιστον, ὅποτε τά ὄργανα καί αὐτῶν καθίστανται ἀκατάλληλα, πλὴν ἴσως μόνον ἐλαχίστων ἐκ τῶν μέ «ὑψηλῆ κυτταρική διαφοροποίηση», ὅπως εἶναι ὁ κερατοειδῆς χιτώννας τῶν ὀφθαλμῶν, τό δέριμα, τά νεφρά. Γι' αὐτό, πρὸς ἐξεύρεση ὀργάνων γιά τίς μεταμοσχεύσεις τάσσεται ἐκθύμως ὑπέρ τῆς νομοθέτησης τῆς «εἰκαζομένης συναίνεσης» τοῦ δότη.

Σχόλιον ἐπ' αὐτοῦ: *Ἡ «εἰκαζομένη συναίνεση» ἔχει καταπολεμηθεῖ ἀπό τήν Ἐκκλησία μας, διότι καταργεῖ τό αὐτεξούσιο τῆς προσωπικότητος τοῦ*

άνθρώπου.

3η Εισήγηση

Ὁ Μητροπολίτης πρ. Ἐρζεγοβίνης κ. Ἀθανάσιος Γιέβτιτς, ἔχοντας ὡς θέμα τῆς εἰσηγήσεώς του τό «Θάνατος καί ρήξη ψυχοσωματικῆς συμφυΐας», περιέγραψε καί περιπτώσεις τῶν τελευταίων στιγμῶν τῆς ζωῆς ἀνθρώπων ἀπό τήν πρόσφατη ἐμπόλεμη περίοδο στή χώρα του. Ἀναφέρθηκε στόν ἄνθρωπο ὡς ἓνα μυστήριο —ἀπό τά μεγαλύτερα μυστήρια τοῦ Θεοῦ. Τό θέμα του τό ἀνέπτυξε χωρίς ἀναφορές στόν ἐγκεφαλικό θάνατο, ἐτάχθη δέ ὑπέρ τῶν μεταμοσχεύσεων ἀπό ἀγάπη πρὸς τόν ἄνθρωπο, γιά λόγους φιλανθρωπίας. Ἀναφέρθη στή ρήξη τῆς συμφυΐας σώματος καί ψυχῆς ὡς τραγικοῦ γεγονότος, ὄχι ὅμως στόν ἐγκεφαλικό θάνατο καί στήν συσχέτιση αὐτοῦ μέ τή «ρήξη τῆς ψυχοσωματικῆς συμφυΐας».

Ἀντί ἐπιλόγου

Ἡ Ἡμερίδα ἦταν ἐνδιαφέρουσα ἀπό πολλές ἀπόψεις. Γιά μιά φορά ἀκόμη ἐπιβεβαιώθηκε τό πολὺπλευρο τῶν γνώσεων τοῦ Μακαριωτάτου σέ πολλά πεδία τοῦ ἐπιστητοῦ. Μᾶλλον ὅμως ὑπερέβαλε ἑαυτόν ἐπί τοῦ συγκεκριμένου θέματος τῆς Ἡμερίδος. Ἐμεῖς οἱ γιατροὶ εἴμεθα κάπως συντηρητικότεροι, ἀκόμη καί ὅταν ἀναφερόμεθα σέ κάποιον κλάδο τῆς εἰδικότητός μας, ἐπειδή ὑπάρχουν καί οἱ περισσότερον εἰδικοί σέ ἐπί μέρους θέματα. Μᾶς συνέχει δέ ἐκεῖνο τοῦ Ξενοφώντος: «Ἀδύνατον πολλά τεχνώμενον, πάντα καλῶς ποιεῖν» ὅπως καί τό τοῦ Πλάτωνος: «Ἀδύνατον ἓνα, πολλές καλῶς ἐργάζεσθαι τέχνας».

Καί γιά τό θέμα τῆς Ἡμερίδος, εἶναι πολύ καλά γνωστόν ὅτι ὑπάρχουν καί διαφορετικές τοποθετήσεις ἐκ μέρους εἰδημόνων —λαϊκῶν, κληρικῶν, καθηγητῶν πανεπιστημίων θεολογικῆς ἀρμοδιότητος καί τῶν ἀσχολουμένων μέ τήν Δογματική τῆς πίστεώς μας— οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἐκφρασθεῖ μέ κάτι περισσότερο ἀπό ἀπλές ἐπιφυλάξεις, ἀκόμη καί γιά τίς «Βασικές θέσεις ἐπί τῆς Ἡθικῆς τῶν Μεταμοσχεύσεων» καί τίς τοποθετήσεις τῆς Ἐπιτροπῆς Βιοηθικῆς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἐχουν ἐκφρασθεῖ ἀπό πόνο γιά τήν Ἐκκλησία καί ὄχι γιά νά ἐπηρεάσουν προβληματισμένους καί προβληματιζομένους μέσα στήν Ἐκκλησία, ὅπως ἐλέχθη κατά τήν Ἡμερίδα.

Οἱ ἀκροατές τῆς Ἡμερίδος ἔμειναν μέ τήν πικρία ὅτι ἔγινε «ροκάνισμα» τοῦ χρόνου μέ τίς μακροσκελεῖς Εἰσηγήσεις μέχρι καί τό διπλάσιο τοῦ προγραμματισμένου καί γι' αὐτό δέν τοῦς δόθηκε ὁ λόγος. Τά χαρτιά τῶν ἐρωτήσεών τους ἦσαν στίβες ὀλόκληρες στά χέρια τοῦ π. Νικολάου. Γι' αὐτό προφανῶς ὑπῆρξαν διαμαρτυρίες ἐκ μέρους τῶν. Μέχρι καί ἐκεῖνη, ἀπό στόμα μάλιστα Ἱερέως, ὁ ὁποῖος ἐξανέστη ὀρθιος καί ἐφώνησε: «Συγχαρητήρια γιά τήν ἀ π ο τ υ χ ί α τῆς Ἡμερίδος»(!). Ἴσως γιά νά ἀποκαλυφθεῖ ἔτσι καί πόσο λανθασμένες εἶναι οἱ προθέσεις τῶν τέτοιων Ἡμερίδων». Διότι, στό ἄρθρο 49 τῶν 55 Βασικῶν Θέσεων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἶναι γραμμένο: «Ἡ Ἐκκλησία... θά προσκαλέσῃ διάλογον καί εὐκαιρίας ἐνημερώσεως καί θά προσπαθήσῃ νά καλλιεργήσῃ πνεῦμα κατανοήσεως... ὥστε νά ἐξαλειφθῇ κάθε ἀδικαιολόγητος ἀρνητισμός». Μέ τέτοιες ὅμως

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Ἐπειδή πολλοί ἐκ τῶν ἀγαπητῶν ἀναγνωστῶν μᾶς ρωτοῦν πῶς μποροῦν νά βοηθήσουν καί οικονομικά τήν προσπάθειά μας, τοῦς πληροφοροῦμε ὅτι γιά τόν σκοπό αὐτόν ἀνοίξαμε τοῦς ἑξῆς δύο τραπεζικούς λογαριασμούς, ὅπου καί μποροῦν νά καταθέσουν ὅ,τι προαιρεῖται ἡ ἀγάπη τους:

Ἐθνική Τράπεζα: **421/614374-15** καί Alpha Τράπεζα Πίστεως: **815-002101-039454**.

Ἐπίσης, ὅσοι θέλουν, μποροῦν μέσῳ ΕΛ.ΤΑ. νά μᾶς ἐνισχύσουν οικονομικά μέ τήν ἐνθετη ταχυπληρωμή, ἡ ὁποία ἔχει πολὺ χαμηλότερο ταχυδρομικό τέλος ἀπ' ὅ,τι ἡ συνηθισμένη ταχυπληρωμή.

Ὑπενθυμίζουμε ὅτι το περιοδικό ἀποστέλλεται δωρεάν. Γίνονται, ὅμως, μέ εὐγνωμοσύνη δεκτές οἱ ὁποῖες προαιρετικές εἰσφορές, μιά καί τό περιοδικό δέν ἔχει ἄλλους πόρους.

«προθέσεις», πώς είναι δυνατόν να γίνεται «διάλογος» και μάλιστα διάλογος έποικοδομητικός; ...ή να προκύψει και αυτό πού διά του Τόμου «Έκκλησία και Μεταμοσχεύσεις» ζητά από τους πιστούς της, δηλαδή «μελέτες και σκέψεις πού θα συντελέσουν στην τελική διαμόρφωση της Έκκλησιαστικής τοποθετήσεως της Ίερας Συνόδου»;

Είναι πολύ πιθανόν ότι ή Έκκλησία θα είχε τοποθετηθεί διαφορετικά έναντι του λεγομένου «έγκεφαλικού θανάτου» εάν έ γνώριζε έπαρκώς ότι, τόνον ό νόμος 1383/83 όσον και ό νόμος 2737/99 είναι θεμελιωμένοι στην έσφαλμένη άποψη ότι: «ό θάνατος του στελέχους του έγκεφάλου είναι ταυτόσημος μέ τόν έγκεφαλικό θάνατο και σημαίνει θάνατο». Και δέν θα έταλαιπωρείτο σήμερα μέ τά άρθρο 12 και 13 των Βασιικών Θέσεων της, εάν τά είχε μελετήσει υπό τό πρίσμα του άρθρου 36 (άν και άτελοϋς) κατά τό όποιο: Έ ύποκατάσταση του

όρου «έγκεφαλικός θάνατος» διά του όρου «νέκρωση του έγκεφαλικού στελέχους» θεωρείται ίατρικώς άμφιλεγόμενος και ιδεολογικώς ύποπτος. Έ διαπίστωση της παύσεως των λειτουργιών οϋχι μόνον του έγκεφαλικού στελέχους αλλά και του φλοιού, ως έπιβεβαιούσα την άνεπίστρεπτον παϋσιν όλων των έγκεφαλικών λειτουργιών είναι έπιβεβλημένη.

Τά άναδυόμενα πλέον έρωτήματα για την Έκκλησία είναι πολλά, μερικά των όποιων... και ό γράφων έχει έπισημάνει στην μονογραφία του «**Μεταμοσχεύσεις, Προβληματισμοί και Διλήμματα**» (Έκδ. Τήνος 2002, σ. 64). Είναι δέ πολλά εκείνα στα όποια ή Έκκλησία μας όφείλει να έγκύψει μέ την συνεργασία «παντός δυναμένου». Νομίζω, μάλιστα, ότι σε κάποια θέματα θα μπορούσε, ή θα έπρεπε, ή Έκκλησία μας να λέγει και ένα «Δέν γνωρίζουμε» έφ' όσον, όπως μάλιστα τό έτόνισε και ό Σεβασμιώτατος κ. Άθανάσιος Γιέδτις στην

ΟΙ «ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ» ΤΩΝ ΠΟΙΗΤΩΝ

Του κ. Παναγιώτη Άντ. Άνδριόπουλου,
θεολόγου καθηγητού στό Άρσάκειο Λύκειο Πατρών

Πολύς λόγος γίνεται τόν τελευταίο καιρό για μία «λειτουργική άναγέννηση» πρós χάριν του λαού —έρήμη του βεβαίως, καθώς δέν φαίνεται να ύπάρχει άνάλογο αίτημα— στό πλαίσιο της όποιας έντάσσεται και ή μετάφραση των λειτουργικών κειμένων.

Έχει όμως καταστεί κοινή συνείδηση στους Όρθοδόξους ότι ή γλώσσα της λατρείας, ή έκκλησιαστική γλώσσα γενικότερα, αντιπροσωπεύει «τήν τελειότεραν δυνατήν μορφήν έκφράσεως του άνθρωπίνου λόγου... Άναφέρεται εις την σφαιραν του Θείου Είναι όφείλει αύτη να έκφράζη την Άποκάλυψιν του Πνεύματος και τάς έξ αύτης γεννωμένας νοεράς θεωρίας» (Άρχιμ. Σωφρονίου Σαχάρωφ, Όψόμεθα τόν Θεόν καθώς έστι, Έσσεξ 1993, σσ. 374-376).

Μία έντελώς ιδιαίτερη σχέση μέ τή γλώσσα έχουν, άναμφισβήτητα, οί ποιητές, πού σμιλεύουν τό χρόνο μέ τίς λέξεις. Πού παλεύουν

νά άποτυπώσουν την όμορφιά, χρησιμοποιώντας τό γλωσσικό όργανο πού διαθέτουν μέ τρόπο έμπνευσμένο. Κι αυτό δέν είναι καθόλου εύκολο. Τά ιερά κείμενα δέν θα μπορούσαν ν' αφήσουν άδιάφορους τούς μεγάλους Έλληνες ποιητές. Στεκόμαστε στους δύο νομπελίστες. Τόν Γιώργο Σεφέρη και τόν Όδυσσέα Έλύτη, οί όποιοι άποπειράθηκαν να «μεταφράσουν» κάποια διβλία της Άγίας Γραφής, έκφράζοντας, και μ' αυτόν τόν τρόπο, την έγνοια τους για τή γλωσσική μας συνέχεια.

Ό Γιώργος Σεφέρης μεταφράζει τό «Άσμα Άσμάτων» της Παλαιάς Διαθήκης και την «Άποκάλυψη» του Ιωάννη. Είναι χαρακτηριστικό ότι χρησιμοποιεί τόν όρο «μεταγραφή» και όχι μετάφραση. Τή θεωρεί περισσότερο ίκανοποιητική για τόν μεταγλωττισμό των αρχαίων κειμένων. Οί παρατηρήσεις του Σεφέρη στις εισαγωγές των δύο αυτών διβλίων είναι ιδιαίτερα διαφωτιστικές για τίς προθέ-

σεις και τίς απόψεις του ποιητή αναφορικά με τα αρχαία κείμενα. Στο προλόγισμα στο «Ύμνος Ἀσμάτων» σημειώνει: «Μέ τ' αρχαία κείμενα, ἐννοῶ τά ἑλληνικά, μοῦ συμβαίνει τοῦτο τό ἰδιότροπο· ὅσες φορές —καί δέν εἶναι λίγες— δοκιμάζω νά τά μεταφράσω, σταματῶ πάντα σέ κάποιο σημεῖο μέ τή σκέψη: Μά τοῦτο εἶναι τόσο ὠραῖο, γιατί νά τ' ἀλλάξει κανείς; Δέν εἶναι ἡ στιγμή νά κοιτάξω τώρα περισσότερο αὐτό τό πρόβλημα πού θά εἶχε, σάν τελευταία συνέπεια, τήν ἀποψη ὅτι οἱ ἀρχαῖες τραγωδίες πρέπει νά παιζονται στό πρωτότυπο ἢ ὅτι σέ καμιά περίπτωση δέν πρέπει νά μεταφράζονται οἱ Γραφές». Τό πρόβλημα γιά τόν Σεφέρη ἐντοπίζεται στό γεγονός ὅτι ἐνῶ ὁ Ὁρθόδοξος Ἑλληνικός λαός «πρέπει νά ζήσει μέ οἰκειότητα καί ν' ἀγαπήσει αὐτά τά κείμενα πού εἶναι ἡ κληρονομιά του καί ἡ παράδοσή του» συμβαίνει νά ἔχει ζήσει τούς τελευταίους αἰῶνες «σέ μιᾶ μισοσυνείδητη συμβίωση μέ τά Ἱερά Γράμματά του. Πόσοι Ἕλληνες καταλαβαίνουν καί αἰσθάνονται ἕνα κείμενο τῶν Ὁ ἢ ἔστω τίς πρὸς Κορινθίους;». Ἄρα, θέλει νά πει ὁ Σεφέρης, οἱ μεταφράσεις βοηθᾶνε πρὸς αὐτήν τήν κατεύθυνση: Στήν ἄμεση πρόσβαση τοῦ λαοῦ στά Ἱερά κείμενα.

Στήν εἰσαγωγή του στήν «Ἀποκάλυψη» ὁ Σεφέρης εἶναι πιό ἐπεξηγηματικός ἀναφορικά μέ τό μεταφραστικό του ἐγχείρημα. Δηλώνει καθαρά: «Προσπάθησα νά μείνω ὅσο μπορούσα πιό κοντά στό παλαιό κείμενο κρατώντας, ἂν μοῦ τό συγχωροῦσε ἡ γλῶσσα μας, τή δομή καί τίς λέξεις τοῦ πρωτοτύπου». Θεωρεῖ τήν μεταγραφική του ἐργασία μή ὀριστική καί ὁμολογεῖ: «Κι ἐγὼ ὁ ἴδιος δέ θά δοκίμιζα τούτη τήν ἀπόπειρα ἂν δέν ἔβλεπα μέ λύπη μεγάλη πόσο χειροτερεύουν οἱ μεταφράσεις καί παραφράσεις τῶν Γραφῶν πού ὡστόσο κυκλοφοροῦν πλατιά. Ἀπό αὐτήν τήν ἀποψη ἡ θέση μας εἶναι πολύ χειρότερη παρά στόν καιρό τῆς Τουρκοκρατίας». Ἐδῶ ὁ Σεφέρης θέτει τό μέγα ζήτημα τῆς «πιστῆς» μετάφρασης τῶν Γραφῶν πού φαίνεται ὅτι δέν εἶναι διόλου εὐκόλλη ὑπόθεση. Γι' αὐτό καί διευκρινίζει: «Ἐχω ἀκούσει τήν ἀποψη ὅτι ἡ μετάφραση τῶν Γραφῶν μπορεῖ νά προκαλέσει δυσχέρειες δογματικές. Ἄλλά ποτέ δέν ὑποστήριξα, οὔτε τό διανοήθηκα ποτέ, ὅτι εἶναι δυνατό ἡ μετάφραση ν' ἀντικαταστήσει τό πρωτότυπο, (ἡ

ὑπογράμμιση δική μας) εἴτε ὅταν πρόκειται γιά τό δόγμα, εἴτε ὅταν πρόκειται γιά τή λατρεία. Αὐτά τά θέματα ἀνήκουν ἀποκλειστικά στήν Ἐκκλησία καί δέν πέφτει κανένας λόγος σ' ἐμᾶς τούς λαϊκούς. Ὅμως ἡ φροντίδα γιά τή γλῶσσα μας εἶναι πρᾶγμα πού ἐνδιαφέρει τόν καθέναν ἀπό μᾶς σ' ὅποια γωνιά τῆς γῆς κι ἂν θρῖσκεται. Ἄλλωστε δημοσιεύω, πλάι στή μεταγραφή μου, καί τό πρωτότυπο, **τονίζοντας** ὅσο μπορῶ, πώς αὐτό εἶναι τό μόνο ἔγκυρο γιά τό δόγμα καί τή λατρεία».

Ἡ τελευταία αὐτή παρατήρηση τοῦ Σεφέρη εἶναι καταλυτική. Οὔτε σκέφθηκε, οὔτε ὑποστήριξε ποτέ πώς ἡ μετάφραση μπορεῖ ν' ἀντικαταστήσει τό πρωτότυπο. Κι ἀκόμα τονίζει ὅσο μπορεῖ πώς τό πρωτότυπο ταιριάζει στή λατρεία ὡς ἀπολύτως σύμφωνο μέ τό δόγμα. Δέν ἀναλύει περαιτέρω αὐτή τή θέση του ὁ ποιητής, ἀλλά, προφανῶς, δέν χρειάζεται. Εἶναι πεπεισμένος ὅτι τό πρωτότυπο φέρει μιᾶ «γλωσσική ἱερότητα», ἡ ὁποία συνίσταται ἀκριβῶς στήν ὑψηλή ἀποστολή του γιά τή διατύπωση τοῦ ὀρθοῦ δόγματος. Ἐχει ἤδη διακηρύξει ὅτι ἡ γλῶσσα μας «θά εἶχε τόσα πολλά νά ὠφεληθεῖ ἂν ἀποφάσιζε ν' ἀσκηθεῖ πάνω σ' αὐτά τά κείμενα». Ἡ γλῶσσα, δηλαδή τῶν ἱερῶν κειμένων, ἀποτελεῖ γιά τόν Σεφέρη τήν μήτρα ὅπου θά μπορούσε νά ἀναγεννηθεῖ ἡ νεώτερη γλῶσσα μας καί νά γίνει «μία γλῶσσα εὐρωστῆ, γυμνασμένη καί ἀποτελεσματική». Ὁ ποιητής θεωρεῖ εὐεργετική τήν ἐπίδραση τῶν Γραφῶν σέ λαούς, ὅπως οἱ Σλάβοι (μνημονεύει τήν τεράστια μεταφραστική ἐργασία τῶν ἁγίων Κυρίλλου καί Μεθοδίου)¹, ἐνῶ θεωρεῖ ὅτι «ἂν ἔλειπε ἡ παρόρμηση γιά τή μετάφραση τῶν Ἑβδομήκοντα, ὅπως λείπει καί τώρα, καί δέν εἶχε πραγματοποιηθεῖ ἐκεῖνο τό ἔργο, θά εἶχε χάσει ἡ γλῶσσα μας ἕνα κείμενο βασικά ἀποφασιστικό γιά τήν τροπή πού πῆρε ἐξαρχῆς ὁ Χριστιανισμός, ἡ μοῖρα τοῦ ἑλληνισμοῦ καί ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας ὀλόκληρη!»

Ὁ Σεφέρης ἔχει ἐπίγνωση ὅτι καταπιάστηκε μ' ἕνα δύσκολο κείμενο ὅπως εἶναι ἡ «Ἀποκάλυψη». Ὁ ἴδιος ὅμως μᾶς λέει ὅτι «τίς δυσκολίες τίς ἐξαγόραζε ἡ χαρά καθὼς παρατηροῦσα πόσο κοντά μπορεῖ νά εἶναι, ὕστερα ἀπό δύο χιλιάδες χρόνια, μέ τά σημερινά μας ἑλληνικά, αὐτός ὁ θεόσταλτος λόγος». Θά λέγαμε

ὅτι ὁ ποιητής ἀσκήθηκε σ' ἓνα πείραμα, κυρίως γλωσσικό. Θέλησε νά δεῖ ἂν τά νέα ἑλληνικά ἀντέχουν στήν ἀπόδοση τοῦ θείου λόγου. Ὁ ἴδιος μᾶς δίνει τήν ἀπάντηση: «Ἐνίωσα τό πρωτότυπο νά στέκεται ψηλότερα καί ἀπό τή δική μου ἀπόδοση καί ἀπό τίς μεταφράσεις στίς ξένες γλώσσες πού γνωρίζω». Καί καταλήγει ὁ Σεφέρης μέ πνεῦμα ταπεινοφροσύνης: «Ἀλήθεια τοῦτο μ' ἔκανε νά συλλογιστῶ πολλές φορές τή βαθιά παρατήρηση τοῦ Συνεσίου, τοῦ ἐπισκόπου Πτολεμαΐδας: Πνεῦμα θεῖον ὑπερορᾷ μικρολογίαν συγγραφικήν».

Μέ τό κείμενο τῆς «Ἀποκάλυψης» καταπιάστηκε καί ὁ Ὀδυσσεύς Ἐλύτης. Οὔτε αὐτός ὀνομάζει τό ἐγγείρημά του «μετάφραση». Προτιμᾷ τόν μετριοπαθῆ τίτλο «μορφή στά Νέα Ἑλληνικά». Ὁ Ἐλύτης δέν ἔχει γράψει πρόλογο στό ἔργο του αὐτό. Ἀρκέστηκε σέ μία ὀλιγόλογη σημείωση, στό τέλος τοῦ βιβλίου. Ἐκεῖ διευκρινίζει ἐξ ἀρχῆς: «Μερικές λέξεις ἢ ὄρους, κάποτε καί φράσεις ὀλόκληρες, προτίμησα νά τίς ἀφήσω μέ τή μορφή πού ἔχουν στό πρωτότυπο, ἔτσι ὥστε νά μήν ἀλλοιωθεῖ ὁ μυστικός καί ὑπερβατικός χαρακτήρας τοῦ κειμένου». Ἀναγνωρίζει δηλαδή ὁ ποιητής, ὅτι ἡ μετάφραση ἐνέχει αὐτόν τόν κίνδυνο: Νά ἀλλοιώσει, ἔστω ἀκούσια, τόν ὅλως ἄλλον χαρακτήρα τοῦ ἱεροῦ κειμένου. Γι' αὐτό δέν διστάζει νά ἀφήσει «ἀμετάφραστες» λέξεις ἢ φράσεις τοῦ πρωτοτύπου, ἐξαίροντας ἔτσι καί τήν ἀναντικατάστατη δυναμική τους (π.χ. ἀφήνει ὡς ἔχει ὁ ποιητής τή γνωστή ἔκφραση «ὁ ὦν ὁ ἦν καί ὁ ἔρχομενος»).

Ἀπό ὅσα συνοπτικά ἀναφέρθηκαν γίνεται φανερό, ὅτι οἱ δύο νομπελίστες ποιητές μας, ἂν καί καταπιάστηκαν μέ τή μετάφραση τῆς

«Ἀποκάλυψης» καί τοῦ «Ἄσματος» (μόνον ὁ Σεφέρης), ἀναγνώριζαν τήν ὑπεροχή τοῦ πρωτοτύπου, τό ὁποῖο διασώζει τόν μυστικό καί ὑπερβατικό καί ὑπερκόσμιο, δηλαδή ἀληθινό, χαρακτήρα τῶν ἱερῶν κειμένων. Ἡ ἐνασχόλησή τους αὐτή δέν εἶχε ὡς σκοπό τήν εἰσαγωγή «καινῶν δαιμονίων», δηλαδή τήν ἀπαρχή γιά καθιέρωση τῆς μετάφρασης στόν λειτουργικό χῶρο. Μόνη ἔγνοια τους ἦταν ἡ γλώσσα, ἡ ρίζα καί ἡ διάρκειά της. Τά ἱερά κείμενα ἀσκοῦσαν πάνω τους μία ἀναμφισβήτητη γοητεία, ἐπειδή ἀκριβῶς ἐκεῖ τό γλωσσικό ὄργανο ὑφίσταται τήν «καλή ἀλλοίωση» τοῦ Πνεύματος.

Ἄς ἔχουμε ὑπ' ὄψιν μας τόν Ἐλύτη: «...ἐκεῖ πού ἐξακολουθοῦν νά παλιώνουν τά πράγματα, παραμένει ὁμως καινούργιος ὁ Θεός. Καί, φυσικά, οἱ λέξεις πού τόν ἐκφράζουν»².

Ἄσοι λευκοφόροι, ἐννοήτῳσαν.

Βιβλιογραφία

Γιώργος Σεφέρης, «Ἡ Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη», ἐκδ. Ἰκαρος 1966

Γιώργος Σεφέρης, «Ἄσμα Ἀσμάτων», ἐκδ. Ἰκαρος 1965

Ὀδυσσεύς Ἐλύτης, «Ἰωάννης, Ἡ Ἀποκάλυψη», ἐκδ. Ὑψίλον/βιβλία

Σημειώσεις

1. Τήν ἀναφορά τοῦ Σεφέρη στήν ἐκκλησιαστική γλώσσα τῶν Σλάβων δικαίῳ, θά λέγαμε ὁ π. Σωφρόνιος Σαχάρωφ ὅταν παρατηρεῖ ὅτι «οἱ Σλαῦοι, οἵτινες κατά πρόνοιαν Θεοῦ παρέλαβον καί χρησιμοποιοῦν ἐπί αἰῶνας εὐλογημένην γλώσσαν διά τήν λατρείαν, τήν Ἁγίαν Γραφήν καί τά προσευχάς, οὐδέποτε μετεχειρίσθησαν αὐτήν διά τās κατωτέρας βιοτικές ἀνάγκας, οὐδέ εἰσέτι διά τήν ἐκκλησιαστικήν φιλολογίαν («Ὁψόμεθα τόν Θεόν καθὼς ἐστι», σ. 376).

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

Φαινόμενα Νεοειδωλολατρίας

Ἡ «Ἐταιρεία Ὁρθοδόξων Σπουδῶν», πού ἐδρεύει στή Θεσσαλονίκη, μετά τό περυσινὸ ἐπιτυχές Α' Λειτουργικό Συνέδριο, μέ θέμα «Τό μεγαλεῖο τῆς Θεῆς Λατρίας. Παράδοση

ἢ ἀνανέωση;», ὀργανώνει ἐφέτος Συνέδριο μέ θέμα: «Φαινόμενα Νεοειδωλολατρίας. Δωδεκαθεϊσμός, Ὑποτίμηση Παλαιᾶς Διαθήκης, Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες». Τό Συνέδριο θά πραγματοποιηθεῖ ἀπό 25 ἕως 27 Μαΐου 2003 στήν

Αΐθουσα Τελετών του Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Παραθέτουμε κατωτέρω τούς εισηγητές και τά θέματα του Συνεδρίου:

Κυριακή 25 Μαΐου, ἀπόγευμα

17.30 Ἐναρκτήρια τελετή

Στή συνέχεια:

Ἄρχιμ. **ΙΩΣΗΦ**, Καθηγούμενος Ἱ.Μ. Ξηροποτάμου, *Ἀπό τήν παλαιά στή σύγχρονη εἰδωλολατρία. Ἡ λατρεία τῶν κτισμάτων πλάνη τοῦ Διαδόλου (Εἰσαγωγική ὁμιλία)*

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΡΙΠΠΑΣ, Δρ Νομικῆς, Συνταγματολόγος, *Νομική ἀντιμετώπιση τῆς Νεοειδωλολατρίας*

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ, Θεολόγος, *«Προέλαβε τήν Καινήν ἢ Παλαιά. Οὐ καινά τά καινά»*

Ἄρχιμ. **ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΤΡΑΤΗΣ**, Δρ Θ., *Ἡ Παλαιά Διαθήκη καί οἱ κλασσικοί συγγραφεῖς στά κείμενα τῶν διδασκάλων τοῦ Γένους*

Δευτέρα 26 Μαΐου, Πρωί

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΚΑΛΑΜΑΚΗΣ, Ἐπίκουρος Καθηγητής Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, *Ἡ θέση τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης στή Βυζαντινή Φιλολογία. Ἡ περίπτωση τῆς Λεξικογραφίας*

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ, Καθηγητής Θεολογικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, *Ἡ Παλαιά Διαθήκη στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας*

ΣΤΕΡΓΙΟΣ ΣΑΚΚΟΣ, Ὁμότιμος Καθηγητής Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ., *Ἡ Καινή Διαθήκη ἔναντι τῆς εἰδωλολατρίας*

ΚΩΣΤΑΣ ΓΑΝΩΤΗΣ, Φιλολόγος, *Κριτική ἀρχαίων στήν εἰδωλολατρία*

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΤΖΙΡΑΚΗΣ, Καθηγητής Θεολογικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, *Ἡ εἰδωλολατρία στά συγγράμματα τῶν Ἀπολογητῶν*

Μοναχός **ΑΡΣΕΝΙΟΣ ΒΛΙΑΓΚΟΦΤΗΣ**, Δρ Θ.-Πτ. Φ., *Νεοειδωλολατρία καί «Νέα Ἐποχή»*

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΛΩΛΟΣ, Ἐπίκουρος Καθηγητής Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ., *᾿Ωφέλησε ἢ ἔβλαψε ὁ Χριστιανισμός τόν Ἑλληνισμό;*

ΑΓΝΗ ΒΑΣΙΛΙΚΟΠΟΥΛΟΥ, Καθηγήτρια Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, *Ἡ ἑλληνική παιδεία στό Βυζάντιο*

Δευτέρα 26 Μαΐου, Ἀπόγευμα

Πρωτοπρεσβύτερος **ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ**, Καθηγητής Θεολογικῆς Σχολῆς Πα-

νεπιστημίου Ἀθηνῶν, *Ὁ μύθος γιά τίς καταστροφές τῶν ἀρχαίων μνημείων ἀπό χριστιανούς*

Πρωτοπρεσβύτερος **ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΖΗΣΗΣ**, Καθηγητής Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ., *Εἶδωλα καί εἰδωλολατρία στούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας*

Πρωτοπρεσβύτερος **ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΟΠΟΥΛΟΣ**, Ποιμαντική ἀντιμετώπιση τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων

ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΑΛΑΝΤΖΑΚΗΣ, Καθηγητής Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ., *Ἡ ἀντιμετώπιση τῶν εἰδώλων στήν Παλαιά Διαθήκη*

ΔΕΣΠΩ ΛΙΑΛΙΟΥ, Καθηγήτρια Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ., *Στηλίτευση τοῦ Ἰουλιανοῦ ἀπό τούς Ἁγίους Γρηγόριο Θεολόγο καί Κύριλλο Ἀλεξανδρείας*

Τρίτη 27 Μαΐου, Πρωί

Πρωτοπρεσβύτερος **ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΣ**, Καθηγητής Α.Ε.Σ. Θεσσαλονίκης, Λέκτορας Ὁρθοδόξου Ἰνστιτούτου Cambridge, *Οἱ τάσεις ὑπερβάσεως τῆς εἰδωλολατρίας μέσα στήν ἀρχαία φιλοσοφία καί οἱ σύγχρονες εἰδωλολατρίες*

ΣΟΥΛΤΑΝΑ ΛΑΜΠΡΟΥ, Δρ Θ., *Μάρτυρες καί εἶδωλα. Τό παράδειγμα τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης*

Ἄρχιμ. **ΣΑΡΑΝΤΗΣ ΣΑΡΑΝΤΟΣ**, Καθηγητής Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, *Ἐνδοεκκλησιαστική ὑποτίμηση τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης*

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΜΗΝΑΟΓΛΟΥ, ὑπ. διδάκτωρ Νεωτέρας Ἱστορίας Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, *Τεκτονισμός καί εἰδωλολατρία στόν ἑλληνικό χῶρο*

ΗΛΙΑΣ ΜΠΑΚΟΣ, Δρ Θ., *Ἡ ἑλληνοειδωλολατρία κατά τά ὑμνογραφικά καί ἀγιολογικά κείμενα*

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ, Καθηγητής Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ., *Γεώργιος Γεμιστός-Πλήθων: Ἡ οὐτοπία ἐνός νέου Ἰουλιανοῦ*

ΛΙΑΝΑ ΚΑΝΕΛΛΗ, Βουλευτής, Δημοσιογράφος, *Παρέμβαση*

Ἱερομόναχος **ΠΑΛΑΜΑΣ ΠΡΟΔΡΟΜΗΝΟΣ**, *Ἡ Νεοειδωλολατρία στό Διαδίκτυο*

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΓΙΟΥΛΤΣΗΣ, Καθηγητής Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ., *Ἡ ἀναβίωση τῆς εἰδωλολατρίας ἐξ ἐπόψεως κοινωνιολογικῆς*

† **ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΪΝΗΣ**, Ἱατρός Χειρουργ-

γός, Παθολογικά στοιχεία τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων

Τρίτη 27 Μαΐου, Ἀπόγευμα

Ἀρχιμ. ΜΑΞΙΜΟΣ ΚΥΡΙΤΣΗΣ, Καθηγούμενος Ἱ. Μονῆς Ἁγίου Διονυσίου Ὀλύμπου, *Τό σῶμα στήν ἀρχαιοελληνική παράδοση καί στήν Ἐκκλησία*

Πρωτοπρεσβύτερος ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ, Καθηγητής Θεολογικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, *Ἱστορικά τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων*

ΜΙΧΑΗΛ ΒΡΕΤΤΟΣ, τ. Ἀν. Καθηγητής Ἱατρικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ., *Ἡ ἱατρική πλευρά τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων*

ΑΝΔΡΕΑΣ ΑΘΗΝΑΙΟΣ, Καθηγητής Πανεπιστημίου, τ. πληρεξούσιος ὑπουργός, *Ἡ οἰκονομική πλευρά τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων*

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΡΝΑΡΑΚΗΣ, Ὀμότιμος Καθηγητής Θεολογικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, *Ποιμαντική θεώρηση τῆς Νεοειδωλολατρίας*

Γέρων ΜΩΥΣΗΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Ψυχολογική ἐρμηνεία τοῦ φαινομένου τῆς Νεοειδωλολατρίας*

Πορίσματα Συνεδρίου

Σημ.: Οἱ πρωινές Συνεδρίες ἀρχίζουν στίς 9π.μ. καί οἱ ἀπογευματινές στίς 6μ.μ.

Προετοιμάζεται ἐπίσκεψη τοῦ Ἀρχιεπισκόπου στό Βατικανό;

Εἶναι γνωστό καί ὁμολογημένο καί ἀπό τό Βατικανό καί ἀπό τήν Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν ὅτι ὑπάρχει ἀνοικτή πρόσκληση ἀπό τήν πλευρά τοῦ πάπα, νά ἐπισκεφθεῖ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος κ. Χριστόδουλος τό Βατικανό, ὅποτε τό ἀποφασίσει.

Στήν «Κυριακάτικη Ἐλευθεροτυπία» τῆς 6.4.2003 ὑπάρχει ἐκτενής σχετική ἀνταπόκριση τῆς δημοσιογράφου Μαρίας Παπουτσάκη δίπλα σέ συνέντευξη πού παρεχώρησε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος στήν ἴδια.

Ἐπιγράφεται: «Ἱεροί πόθοι καί φόβοι».

Παραθέτουμε τμήμα τῆς ἀνταποκρίσεως:

«Τόν δρόμο γιά τό Βατικανό φαίνεται πώς θά πάρει σύντομα ὁ ἀρχιεπίσκοπος Χριστόδουλος. Ἡ ἐπίσκεψή του προετοιμάζεται πλέον μέ προσοχή καί εἶναι ἡ πρώτη φορά πού οἱ συνεργάτες του συμφωνοῦν ὅτι πρέπει νά μεταβεῖ στή Ρώμη τό συντομότερο.

Μάλιστα θεωροῦν πώς οὐσιαστικές ἀντιδράσεις θά προέλθουν μόνο ἀπό ἐκείνους πού διαφώνησαν καί στήν ἐπίσκεψη τοῦ πάπα στήν Ἀθήνα.

Πρὶν ἀπό λίγες μέρες ἐπισκέφθηκε τήν Ἀθήνα ἀντιπροσωπεία τῆς Ἁγίας Ἐδρας, μέ ἐπικεφαλῆς τόν ἰσχυρό καρδινάλιο Βάλτερ Κάσπερ, ὁ ὁποῖος ἀνανέωσε τήν πρόσκληση τοῦ ποντίφικα. Σύμφωνα μέ πληροφορίες, ἄν ὅλα πᾶνε καλά, ἡ ἐπίσκεψη θά γίνεи μέσα στόν ἐπόμενο χρόνο, καθὼς χρειάζεται μεγάλο διάστημα προετοιμασίας τῆς κοινῆς γνώμης ἀπό τή μία πλευρά καί τῆς Ἱεραρχίας ἀπό τήν ἄλλη, ἐνῶ συζητεῖται ἡ ἀνταλλαγή ἐπισκέψεων τῶν δύο ἐκκλησιῶν, οἱ ὁποῖες θά προλείδουν τό ἔδαφος πρὶν ἀπό τόν καθορισμό τῆς ἡμερομηνίας».

Ἐξυπνη κάρτα – Πολιτεία τῶν... πελατῶν!

Ἄλλη καί τούτη ἡ μόδα! Δέν τολμάει κανεῖς νά ἐκφράσει τήν ἀντίρρηση σου γιά κάποιο θέμα κι ἀμέσως χαρακτηρίζεται «ἀστυνόμος», «εἰσαγγελέας», «φονταμενταλιστής» καί «τρομοκρατής», «ταλιμπάν» καί «μουτζαχεντίν». Ἔτσι, μόλις τόλμησε ἡ «Παρακαταθήκη» νά διαμαρτυρηθεῖ γιά ἓνα δημοσίευμα τῆς «Τόλμης» σχετικά μέ τήν ἐξυπνη κάρτα καί τό «μαγικό ἀριθμό», ὅπως τόν ὀνόμασε τό περιοδικό, ἀμέσως ἡ «Παρακαταθήκη» χαρακτηρίστηκε «ἀστυνομία καί εἰσαγγελία τῆς συνείδησης τῶν ἄλλων»!

Ἐρχόμαστε τώρα στήν οὐσία τοῦ δημοσιεύματος τῆς «Τόλμης» (Μάρτιος 2003 σελ.16 - 17) τό ὁποῖο ἰσχυρίζεται ὅτι στό παλαιό της ἄρθρο πού εἶχε τίτλο : «Ἀντίο στό χαρτοδασίλειο» (τεῦχ. 23, σελ. 48-51), στό ὁποῖο ἀναφέρεται καί ἡ «ἔξυπνη κάρτα», γίνεται λόγος γιά τήν προσπάθεια νά μειωθεῖ ἡ ταλαιπωρία τῶν πολιτῶν στίς Δημόσιες ὑπηρεσίες μέσῳ τῶν «Κέντρων ἐξυπηρετήσεως Πολιτῶν». Ἐρώτημα: Χρειάζεται στ' ἀλήθεια τόσο σφιχταγκάλισμα μέ τήν κρατική ἐξουσία καί διαφήμιση τοῦ ἔργου της, ἡ ὁποία ὅπως γνωρίζουμε ἐπέβαλε τίς ἄθρησκες ταυτότητες στούς ὀρθόδοξους πολίτες καί μέχρις αὐτῆς τῆς στιγμῆς πολεμᾷ τό ἔργο τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ; Τρεῖς σελίδες γιά τό ἔργο τοῦ Ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν; Καί γιατί βάζει καί στά δύο της δημοσιεύματα ἡ «Τόλμη» τή φωτογραφία μέ τούς πολίτες στήν οὐρά νά ταλαιπωροῦνται περιμένοντας; Τόσο πολύ διάζεται νά μᾶς λυ-

τρώσει από τά δάσανα τής γραφειοκρατίας μέ τήν...έξυπνάδα τής κάρτας και μέ τή...μαγεία του κωδικού ἀριθμοῦ μας;

Εἶναι και κάτι ἄλλο : Ἡ «*Τόλμη*» παρουσιάζει θετικά ὅσα λέγει ὁ ὑφυπουργός κ. Μπένος για τή «νέα φιλοσοφία πού κυριαρχεῖ πλέον» σύμφωνα μέ τήν ὁποία «τό Δημόσιο ἀποτελεῖ μιὰ ἐπιχείρηση παροχῆς ὑπηρεσιῶν ἐνῶ οἱ πολίτες εἶναι πελάτες αὐτῆς τῆς ἐπιχείρησης»!!! και πιό κάτω : «Τό κράτος εἶναι μιὰ πολύ μεγάλη βιομηχανία(!) πού παράγει διοικητικά προϊόντα, αὐτά πού λέμε ὑποθέσεις τῶν πολιτῶν... και πιό σύνθετες ὑπηρεσίες...πού εἶναι οἱ ὑπηρεσίες τῆς ὑγείας, τῆς παιδείας...». Αὐτά λέει στήν «*Τόλμη*» ὁ κ. Μπένος και ἡ «*Τόλμη*» μᾶς ἐξηγεῖ: «Ὅπως μιὰ νοικοκυρά πηγαίνει τό πρωῖ νά ψωνίσει στό σούπερ μάρκετ και σκέφτεται νά πάρει μακαρόνια, ψωμί... ἔτσι θά πρέπει νά σκεφτεῖ τί πρέπει νά «ψωνίσει» σήμερα ἀπό τό Κράτος : Πιστοποιητικό γέννησης; νά δγάλει τή σύνταξη του πατέρας της;...»

Ἔτσι φτάσαμε, καθὼς φαίνεται, στήν ἰδανική Πολιτεία τῶν ...πελατῶν!!! Βιομηχανία τό κράτος, κι ἐμεῖς, ἀκόμα και σέ σχέση μ' αὐτά τά ξέφτια τῆς δημοκρατίας πού μᾶς ἀφήσανε, δέν εἴμαστε παρά ...νοικοκυρές, πού μέ τά καλαθάκια μας ψωνίζουμε ὅ,τι μᾶς σεβρίζει τό Δημόσιο-Βιομηχανία. Τόση ἀφέλεια πιά! Νά ξεπουλάμε τήν ἀξιοπρέπεια μας μπροστά στίς ἀνοησίες πού ἐκφέρει κάθε πολιτειακός παράγοντας; Νά ξεπουλάμε τίς ἀξίες τῆς Παιδείας και τῆς Ὑγείας ἀγοράζοντάς τες ὡς τυποποιημένα προϊόντα ἀπό τή βιομηχανία πολτοποιήσεως ἀξιῶν μέ τό ὄνομα Δημόσιο; Πάντως, δέν νομίζουμε πὼς θά ἀποφύγουμε τίς οὐρές, ἀφοῦ και οἱ νοικοκυρές στέκονται στίς οὐρές για νά προμηθευτοῦν τά τυποποιημένα προϊόντα τους.

Θά παραμείνουμε ὁμως ἀκόμα στήν πελατειακή μας σχέση μέ τό Δημόσιο, στήν ἐμπορευματοποίηση τῆς σχέσεως Κράτους-Πολίτη. Σύμφωνα μέ τήν «*Τόλμη*», σ' αὐτή τήν πελατειακή σχέση θά μᾶς βοηθήσει ἡ «έξυπνη κάρτα» μέ τό «μαγικό ἀριθμό» της. Κι αὐτό, λέει «δέν ἔχει σχέση μέ τό ἠλεκτρονικό φακέλωμα»! Περίεργο! Αὐτός ὁ «μαγικός ἀριθμός» πού θά ἔχει ἡ κάρτα, μέ βάση τόν ὁποῖο θά μποροῦν οἱ πολίτες-πελάτες νά προμηθεύονται δεβαιώσεις οἰκογενειακῆς καταστάσεως, ποινικά μητρώα, φορολογικές ἐνημερότητες, ἀκόμα και πιστοποιητικά σπουδῶν, ὑγείας

κ.λπ. δέν ἔχει σχέση μέ τό φακέλωμα; Και ποιός εἶναι αὐτός ὁ μάγος πού δίνει τέτοια δύναμη σ' αὐτόν τόν ἀριθμό; Τό πρᾶγμα εἶναι ἀπλό και συνάμα τρομακτικό στήν ἀπλότητά του: Τό Δημόσιο-Βιομηχανία προχωρεῖ ἀκάθεκτο στήν ἀπαγορευμένη ἀπό τό Νόμο ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗ ΑΡΧΕΙΩΝ! Μέ βάση τό μαγικό μας ἀριθμό, ἕνα μοναδικό κωδικό για κάθε πολίτη, ὅλα τά ἀρχεῖα Ὑπουργείων, Ὑπηρεσιῶν, Φορέων ἴσως και ἰδιωτικῶν καταστημάτων συνδέονται μεταξύ τους δίνοντας τό πλήρες προφίλ μας. Ἔτσι τά Κέντρα Ἐξυπηρετήσεως Πολιτῶν-Πελατῶν σταδιακά θά γνωρίζουν τό κάθε τι για τόν καθένα. Δέν χρειάζεται πουθενά, σέ κανένα φορέα ἢ ὑπηρεσία νά πᾶμε. Τά Κ.Ε.Π. θά γνωρίζουν πρὶν ἀπό μᾶς, χωρίς ἐμᾶς, τά π ἄ ν τ α για μᾶς και ὄχι πάντοτε για μᾶς, δηλαδή για χάρη μας ἀλλά ἴσως και για χάρη ἄλλων ξένων... πολυεθνικῶν βιομηχανιῶν πληροφοριῶν.

Πᾶμε πιό κάτω: Ὅμιλεῖ ἀκόμα τό πρώτο δημοσίευμα τῆς «*Τόλμης*» για τήν ἠλεκτρονική ὑπογραφή. Μήπως κι αὐτή δέν ἔχει σχέση μέ τό ἠλεκτρονικό φακέλωμα; Διαβάσαμε σέ παλαιότερο ρεπορτάζ στόν τύπο ὅτι «ἡ ἠλεκτρονική ὑπογραφή θά εἶναι μιὰ ἀλυσίδα στοιχείων ἑνός προσώπου...πού θά κατοχυρώνουν τήν ταυτότητά του δημιουργώντας ἕνα εἶδος κωδικοῦ» ὅτι «τήν ἔκδοση τῆς ἠλεκτρονικῆς ὑπογραφῆς θά ἀναλάβουν ἐταιρεῖες-πάροχοι» οἱ ὁποῖες θά εἶναι «ὑπεύθυνες για τήν ἀκρίβεια ὅλων τῶν πληροφοριῶν πού περιέχονται στήν ἠλεκτρονική ὑπογραφή... Ἡ συλλογή ἢ ἐπεξεργασία τῶν δεδομένων προσωπικοῦ χαρακτήρα για ἄλλους σκοπούς ἀπαγορεύεται χωρίς τήν συγκατάθεση του ἐνδιαφερομένου προσώπου» (Ἐφημ. «*Τό Βῆμα*» 20 - 6-2000).

Μήπως πείσθηκε ἡ ἀγαπητή «*Τόλμη*» ὅτι ἡ ὅλη συναλλαγή μέσφ ἔξυπνης κάρτας σχετίζεται μέ προσωπικές πληροφορίες, ἀποθηκευμένες στήν ἠλεκτρονική ὑπογραφή; Μήπως κι αὐτές δέν εἶναι φακέλωμα; Νομίζουμε ἀγαπητοί φίλοι τῆς «*Τόλμης*» ὅτι πρέπει νά εἴσθε — νά εἴμαστε ὅλοι — προσεκτικότεροι. Κανείς δέν ἀρνεῖται τήν καλοπιστία τῶν συνεργατῶν του περιοδικοῦ. Ἀπλῶς μιὰ διαμαρτυρία ἐκφράστηκε ἀπό τήν «*Παρακαταθήκη*» και — ὁμολογεῖστε το — σεμνότατη. Ἡ δευτερολογία εἶναι σκληρότερη ἀλλά — πιστέψτε το — εἶναι ὄχι λιγότερο καλοπροαίρετη.

Μιᾶς και λόγω τῆς ποικιλίας τῆς ὕλης τῆς «*Τόλμης*» οἱ συνεργάτες της ἔρχονται σέ ἐπα-

φή μέ πολλά δημόσια πρόσωπα, νομίζουμε ότι επιβάλλεται περισσότερη ἀκέραιη δημοσιογραφική συνείδηση, πού σημαίνει σκληρά ἐρωτήματα στά πρόσωπα αυτά. "Ετσι σέ πολλές τοποθετήσεις τοῦ κ. Μπένου θά ἔπρεπε νά ὑπάρχει ἀντίλογος καί ἐρωτήματα τοῦ τύπου : «Δέν θά εἶναι κ. ὑπουργέ καταλυτική γιά τήν προσωπικότητα τῶν πολιτῶν ἢ πελατειακή σχέση μέ τό δημόσιο;» ἢ «Δέν ἀπειλεῖται μέ τήν ἔξυπνη κάρτα καί τήν ἠλεκτρονική ὑπογραφή ἢ ἀτομική ἐλευθερία καί τό ἀπόρητο τῆς προσωπικῆς ζωῆς τῶν πολιτῶν;»

Τέλος τό ἄρθρο γιά τήν ἔξυπνη κάρτα καί τό μαγικό ἀριθμό θά μπορούσε ἀντί γιά «Ἀντίο στό χαρτοβασίλειο» νά ἔχει τίτλο: «Ἀντίο στίς ἀτομικές ἐλευθερίες», μέ ἢ χωρίς ἐρωτηματικό, καί ὑπότιτλο : «Ἐο μαγικός ἀριθμός τῆς ἔξυπνης κάρτας ἀστυνόμος καί εἰσαγγελέας τῆς συνειδήσεως τῶν πολιτῶν».

«Παναγία ἢ Νικοποιός». Ἐμπορία 2004 ἀντιγράφων

Σέ σχετικό πολυτελές διαφημιστικό ἔντυπο, διαβάζουμε μεταξύ ἄλλων καί τά ἑξῆς:

«Ἡ Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος σέ συνεργασία μέ τόν Ἑλληνικό Συλλεκτικό Κύκλο παρουσιάζει τό ἱερό ἱστορικό κειμήλιο "Παναγία ἢ Νικοποιός". Ἐκδοση παγκόσμια περιορισμένη σέ 2004 ἀντίγραφα ἔξ ὀλοκλήρου φιλοτεχνημένη στό χέρι».

Ἀπό τά ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι ἡ Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐμπλέκεται σέ μία ἀναμφιδόλως ἐμπορική δραστηριότητα, πού ἔχει ὡς ἀντικείμενο τήν ἐκμετάλλευση ἑνός ἱεροῦ κειμηλίου ἐν ὄψει τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγῶνων τοῦ 2004. Μάλιστα, ὅπως ἀναφέρεται στό σχετικό ἔντυπο, ἡ τιμή κάθε εἰκόνας θά ἀνέρχεται στό καθόλου εὐκαταφρόνητο ποσό τῶν 1.295 εὐρώ (δηλαδή περίπου 442.000 δραχμές)!

Μήπως θά ἔπρεπε νά ἀποφεύγεται ἐντελῶς ἡ ἐμπορική ἐκμετάλλευση τῶν ἱερῶν κειμηλίων τῆς πίστεώς μας;

Πολύ περισσότερο δέ ἡ καθιονδήποτε τρόπο ἐμπλοκή τῆς Ἐκκλησίας (Διοικούσης καί μή) σέ τέτοιου εἴδους ἐμπορικές πράξεις, γιά νά μήν καταλογίζονται σ' αὐτήν κερδοσκοπικές δραστηριότητες μέ ἐκμετάλλευση τῶν ἱερῶν κειμηλίων;

Εὐτυχῶς δέν ἔγινε δεκτό τό σχέδιο Ἀνά

Ἐνα ἀπό τά θέματα πού ἀνέδειξε ὁ πόλεμος στό Ἰράκ ἦταν καί τό ὅτι ἡ Εὐρωπαϊκή Ἐνωση εἶναι μᾶλλον ἕνα ὄνειρο παρά μιά ἀπτή πραγματικότητα. Καί τοῦτο διότι στήν κρίσιμη στιγμή τά συναποτελοῦντα τήν Εὐρωπαϊκή Ἐνωση κράτη ἔδρασαν μεμονωμένα μέ γνώμονα τό δικό τους ἔθνικό ἢ ὅποιο ἄλλο συμφέρον καί ὄχι ἡ Εὐρωπαϊκή Ἐνωση ὡς ἐνιαῖο σύνολο. Δέν ὑπῆρξε, οὔτε ὑπάρχει κοινή ἑξωτερική πολιτική οὔτε κοινή πολιτική σέ θέματα ἀμύνης.

Ἦταν εὐτύχημα ἀπό αὐτήν τήν ἀποψη τό γεγονός ὅτι δέν ἔγινε ἀποδεκτό τό σχέδιο Κόφι Ἀνά για ἐπίλυση τοῦ Κυπριακοῦ. Οἱ Ἕλληνες ὑποστηρικτές τοῦ καταστροφικοῦ γιά τόν Κυπριακό Ἑλληνισμό σχεδίου, προέβαλλαν στή φάση τῶν συζητήσεων κυρίως τήν προοπτική τοῦ «εὐρωπαϊκοῦ κεκτημένου». Ἐλεγαν, δηλαδή, ὅτι ὅλα τά ἀρνητικά τοῦ σχεδίου θά διορθῶνονταν σταδιακῶς μέ τήν ἐφαρμογή τῶν εὐνοϊκῶν ἐκείνων ρυθμίσεων σέ θέματα ἐλευθέρως διακινήσεως κ.λπ. πού θά ἀναγκάζοταν, ὑποτίθεται, νά δεχθεῖ ἡ τουρκοκυπριακή πλευρά, μετά τήν λύση τοῦ Κυπριακοῦ καί τήν ἔνταξη τῆς ἐνιαίας πλέον Κύπρου στήν Εὐρωπαϊκή Ἐνωση. Καθώς, πρῖν ἀκόμη ξεσπάσει ὁ πόλεμος στό Ἰράκ, ἡ Εὐρωπαϊκή Ἐνωση καί ὁ Ὄργανισμός Ἑνωμένων Ἐθνῶν (Ο.Η.Ε.) —θεσμοί, στούς ὁποίους κυρίως μᾶς ἔλεγαν νά βασισθοῦμε— ἔγιναν σμπαράλια, ποιός θά βοηθοῦσε σήμερα τήν Κυπριακή Δημοκρατία, ἡ ὁποία θά εἶχε αὐτοκαταργηθεῖ διά τῆς ἀποδοχῆς τοῦ σχεδίου Ἀνά;

Μουσικές σέ σαράντα ἱερούς τόπους

Ἐτσι ἐπιγράφεται τό δημοσίευμα τῆς ἐφημερίδος «Ἐθνος» (31.1.2003) πού πληροφορεῖ ὅτι στό πλαίσιο τῆς λεγομένης Πολιτιστικῆς Ὀλυμπιάδος θά λάβει χώρα μεγάλη ἐκδήλωση μέ τίτλο «Ἱερές μουσικές». Θά γίνεῖ τόν ἐρχόμενο Ἰούλιο στήν Ἀθήνα (Ἡρώδιο), στή Θεσσαλονίκη, στήν Ὀλυμπία καί σέ σαράντα «ἱερούς τόπους», ὅπως γράφει ἡ ἐφημερίδα. Θά μετάσχουν μουσουλμάνοι «περιστρεφόμενοι δερβίσηδες», βουδδιστές μοναχοί ἀπό τό Θιβέτ, ἀλλά καί βυζαντινές χορωδίες. Μεταξύ τῶν «ἱερῶν τόπων» ἀναφέρεται ὅτι θά εἶναι καί βυζαντινοί, ἐνῶ ἡ τελετή λήξεως στό ἀρχαῖο στάδιο τῆς Ὀλυμπίας στίς 13 Ἰουλίου

«θά πάρει τή μορφή μιᾶς τελετουργίας».

Αυτό πού ἐμεῖς θέλουμε νά ἐπισημάνουμε εἶναι ὅτι σέ καμμία περίπτωσι δέν πρέπει νά μετάσχουν σέ τέτοιες νεοεποχίτικες ἐκδηλώσεις βυζαντινές χορωδίες ἀπό κοινοῦ μέ δερεβισηδες, Θιβετιανούς κ.λπ. Ἐάν ἀκυρωθεῖ ἡ συμμετοχή τους ὅσο ἀκόμη εἶναι νωρίς.

Ἐκπαιδευτικοί καί γονεῖς ἀντιδρῶν στόν «Χάρι Πότερ»

Παρήγορη μέσα στήν ἀφασία πού χαρακτηρίζει τά ἐκπαιδευτικά καί κοινωνικά μας πράγματα ἡ ἐπιστολή διαμαρτυρίας 92 ἐκπαιδευτικῶν καί 202 γονέων καί κηδεμόνων πού ἐστάλη τέλη Ἰανουαρίου στόν πρόεδρο τῆς Ἐπιτροπῆς ἐγκρίσεως θεαμάτων γιά μαθητές νομῶν Θεσσαλονίκης, Χαλκιδικῆς, Πιερίας καί Πέλλης» κ. Χρήστο Πάσχο.

Οἱ ἐκπαιδευτικοί καί γονεῖς, πού ὑπογράφουν τήν ἐπιστολή αὐτή (ἡ «Παρακαταθήκη» ἔχει τά ὀνόματά τους) ἀφοῦ ἀσκοῦν τεκμηριωμένη κριτική στήν ἐν λόγῳ ταινία καί ἐπιση-

μαίνουν τούς κινδύνους πού ἐγκυμονεῖ ἡ «Ποτερομανία» γιά τήν ψυχοπνευματική ἰσορροπία τῶν παιδιῶν, ζητοῦν νά ἀνακληθεῖ ἡ ἀπόφαση τῆς Ἐπιτροπῆς μέ τήν ὁποία αὐτή συνιστοῦσε τήν παρακολούθηση ἀπό τούς μαθητές τῶν σχολείων τῆς κινηματογραφικῆς ταινίας «Χάρι Πότερ καί ἡ φιλοσοφική λίθος». Συγχρόνως, προτείνουν «νά προβληθοῦν (ἀντί γιά τόν Χάρι Πότερ καί τήν μαγεία) ἄλλα πρότυπα ἄξια πρὸς μίμηση, ἀνθρωποὶ λεπτοί, εὐαίσθητοι, παρηγοριά γιά κάθε κατατρεγμένο, ἀνθρωποὶ γενναῖοι, ἀτρόμητοι, μά καί ταυτόχρονα ἀνίκανοι νά κάνουν κακό στόν ἄλλο, ἀνίκανοι νά τόν πληγώσουν».

Σημ. «Π»

Ἐπενθυμίζουμε ὅτι ἡ «Παρακαταθήκη» ἔχει ἀσχοληθεῖ μέ τό θέμα «Χάρι Πότερ» σέ προηγούμενα τεύχη της. (Βλ. ἄρθρο κ. Ἐλένης Ἀνδρουλάκη, ἀλλά καί σχόλιο σχετικά μέ τήν ἐπίμαχη σύσταση τοῦ κ. Χρήστου Πάσχου νά παρακολουθήσουν οἱ μαθητές τήν κινηματογραφική αὐτή ταινία).

ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗ

Διμηνιαία ἔκδοση τοῦ Πανελληνίου Συνδέσμου

γιά τήν Ἑλληνορθόδοξη Παράδοση «Παρακαταθήκη»

Ἐκδότης - ὑπεύθυνος κατὰ τόν νόμο: Ἡρακλῆς Λαμπρόπουλος

Σύμβουλος Ἐκδόσεως: Μοναχός Ἀρσένιος Βλιαγκόφτης

Ἐπεύθυνος τυπογραφείου: ΤυρOffset Β. Κουκουλῆς καί Σία Ο.Ε.

Τηλ.: 2310/68.90.70 Ἐκτύπωση — Βιβλιοδεσία

Συνδρομές προαιρετικές

Ἐπιστολές - Συνδρομές: Περιοδικόν ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗ

Τ.Θ. 18407 – 540 03 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Τά ἐνυπόγραφα ἄρθρα ἐκφράζουν τίς ἀπόψεις τῶν συγγραφέων τους καί ἀκολουθοῦν τήν ὀρθογραφία τους.

© ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗ

Ἐπιτρέπεται ἡ ἀναδημοσίευση, ὑπό τόν ὄρον ὅτι θά ἀναφέρεται ρητῶς ἡ πηγή προελεύσεως.